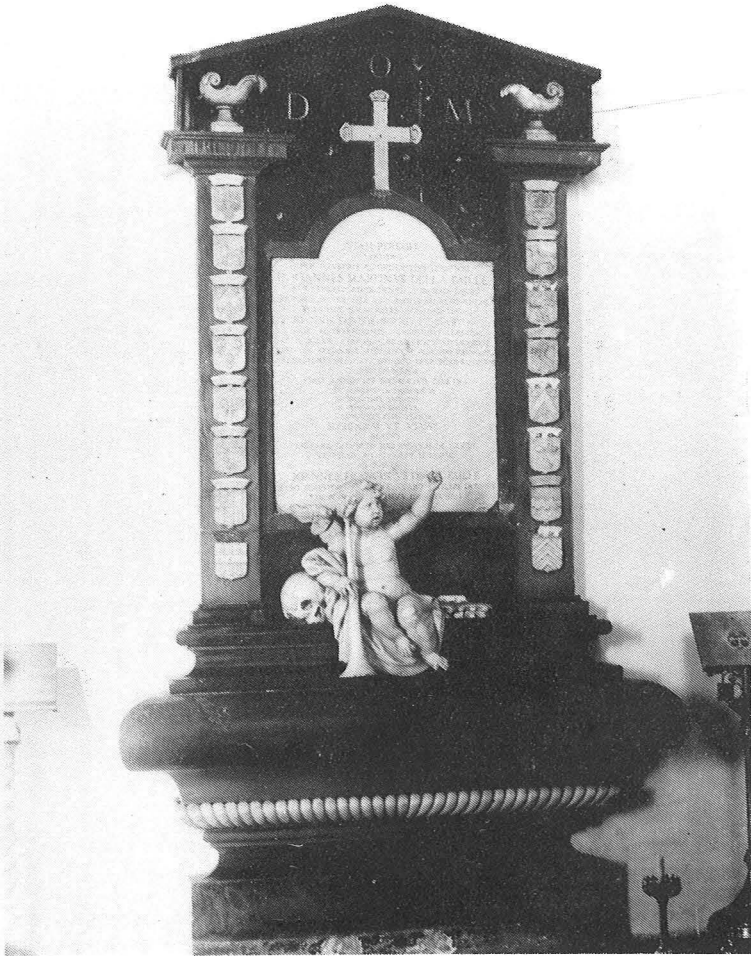

**Driemaandelijks berichtenblad
van de heemkundige kring
HET LAND VAN NEVELE**

MAART 1978 – JAARGANG IX – AFLEVERING 1

Bij de kaft : In het koor van de kerk van Nevele, aan de linkerzijde, het grafmonument van JAN-MAARTEN DELLA FAILLE, overleden in 1669. (Foto copyright A.C.L. Brussel).

**Driemaandelijks berichtenblad
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

MAART 1978 – JAARGANG IX – AFLEVERING 1

**Verantwoordelijke uitgever : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 MERENDREE**

De heemkundige Kring „Het Land van Nevele“ heeft als werkgebied de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en actief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen lidgeld bedraagt 200 fr. (gewoon lid) of 500 fr. (erelid) en kan overgeschreven worden op 000-0627981-03 van „Het Land van Nevele“, Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad en andere briefwisseling dienen te worden toegestuurd aan J. LUYSSAERT, Veldestraat 8, 9841 MERENDREE.

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

**Inventaris van de nog bestaande oude grafstenen en grafschriften
in het Land van Nevele (II) (1)**

Grafstenen en gedenkplaten in en aan de Sint-Maurits kerk te Nevele

Binnen de kerkmuren.

In het koor, aan de linkerzijwand onder het kerkvenster, bevindt zich het prachtige grafmonument van Jan Marten della Faille, heer van het Land van Nevele, overleden op 13 augustus 1669.

Het denkmaal in wit en zwart marmer, gebeiteld door Van Huffel, werd geplaatst door toedoen van Jan Frans della Faille ter vrome herinnering aan zijn vader, grootvader en overgrootvader.

Het gedenkteken bestaat uit een smalle muurtafel, waarop naast een doodhoofd een witmarmeren engel zit, die met de ene hand een bazuin houdt en met de andere naar het grafopschrift wijst.

De eigenlijke gedenkplaat met grafopschrift, in wit marmer met zwart marmeren omlijsting, draagt het wapen der della Faille's en is aan beide zijden omlijnd door 2 x 8 kwartierwapens in wit marmer :

<i>de tassis</i>	<i>kets</i>
<i>maes</i>	<i>grienscheyn</i>
<i>de hane</i>	<i>decaluart</i>
<i>dela faille</i>	<i>waghtendonck</i>
<i>stecher</i>	<i>van mechelen</i>
<i>schoyte</i>	<i>arensdorf</i>
<i>grieffenberg</i>	<i>sombeeck</i>
<i>de merle</i>	<i>(van) der cappele</i>

Het grafopschrift is in het Latijn gesteld :

*Nv/1 D.O.M.
viam peregit
viator
perillustris ac generosus dominus
joannes martinus della faille,
baro territorii de nevele, toparcha liberii
dominii de poessele, etc^a regius ad renovandos
flandriae magistratus commissarius,
joannis equitis aurati, et martini*

*(regi ac serenissimis archiducibus alberto
et isabellae a consiliis, et ab iisdem ad jacobum
I, magnae britanniae regem cum philippo principe
arenbergico deligati) ejusdem territorii baronum
filius ac nepos,
vixit annos LIV menses VII dies IX
in opulentia moderatus
in dignitate privatus
in honore submissus
in omnibus christianus
aeternum ut vivat
beatus
precare defuncto idibus augusti MDCLXVIII
piae patris, avi, et abavi, memoriae
posuit
joannes franciscus della faille,
baro territorii de nevele, toparcha liberii, domini
de poessele, dominus de laechen.*

Een vrije vertaling van dit opschrift luidt :

D.O.M.

heeft de weg voleindigd, de reiziger, de zeer beroemde en milddadige heer jan marten della faille, heer van het land van nevele en van het vrij domein van poesele, enz. koninklijk commissaris ter vernieuwing van de magistratuur van vlaanderen, zoon van jan, gouden ridder, kleinzoon van marten (raadsheer van de koning en de zeer zachtzinnige aartshertogen albrecht en isabella en door dezelfde naar jacob I koning van groot britannië samen met philip heer van arenberg afgevaardigd) heren van hetzelfde gebied ; hij leefde 54 jaar, 7 maanden, 9 dagen, in rijkdom gematigd, in waardigheid persoonlijk, in eer bescheiden, in alles christen, dat hij eeuwig leve in zaligheid, bid voor de overledene, 13 augustus 1669 ; jan frans della faille, heer van nevele en poesele, heer van laken, plaatste (deze steen) ter vrome herinnering aan vader grootvader en overgrootvader.

In de kerkvloer liggen verschillende rechthoekige of vierkantige stenen in wit marmer of zwarte arduin, die blijkbaar oude grafzerken zijn ; sommige ervan vertonen nog sporen van inscripties.

- Aan weerszijden van de middenbeuk : 12 rechts en 15 links, vóór de eerste pilaar, op een rij tussen de eerste en tweede pilaar, en tussen de tweede en derde pilaar ; drie van deze stenen, gelegen aan de preekstoel, dragen sporen van opschriften.
- In de rechter zijbeuk : 2 ter hoogte van de derde pilaar vóór het altaar van Sint-Maurits en 1 tegenover de tweede pilaar.
- In de linker zijbeuk : 5 ter hoogte van de derde pilaar, dwars op een rij vóór het altaar van O.L.Vrouw ; één ervan vertoont sporen van een opschrift.
- Achteraan in de middenbeuk, vóór de doopvont : brokstukken van zerken waarop sporen van lettertekens voorkomen.

Buiten de kerkmuren.

In de zuid-westelijke kerkgevel zijn aan weerszijden van de dubbele kerkdeur, links twee en rechts drie, rechthoekige arduinen grafstenen uit de 18e eeuw ingemetseld. De zerken werden door scrapnels of kogels in mindere of meerdere mate beschadigd en hier en daar met cementmortel bewerkt ; bovendien is een zerk ernstig door steenkanker aangetast. Tengevolge hiervan zijn sommige woorden of lettertekens van de opschriften verdwenen.

Links van de kerkdeur bevindt zich een kleine zwaar beschadigde grafsteen, 59 cm x 90 cm, waarvan het opschrift deels is verloren gegaan. Volgens het resterende deel van de inscriptie en het resultaat van opzoekingen in de parochiale registers van Nevele, betreft de steen Petrus Sutterman fs. Gerard, pointer (2) van Nevele, die op 24.10.1702 werd geboren en op 6.9.1727 huwde met Joanna Verplaetse, geboren op 25.9.1704 en overleden op 13.9.1786, fa. Gerard en Anna Van Nevel.

Het overblijvende of nog leesbare grafopschrift luidt :

*Nv/2 hier voren ligt
 begraven den eersaemen
 . . . tterman fs
 . . . n leven pointer
 deser prochie overl den
 . . . oud 66 jaer
 . . . vrouwe
 . . . verplaetse*

Links naast de kerkdeur bemerkt men de grafsteen, 74 cm x 167 cm, van Lieven Van Daele en van zijn twee echtgenoten, met vermelding van 8 kinderen uit zijn tweede huwelijk.

*Nv/3 hier vooren light
begraeven den eersaemen
livinus van daele fs pieters
overl den 31 8ber 1764 oud 79 jaer
ende van de eerbaere
josijne de buck fa joos
sijne eerste huysvrouwe overl
den 21 7ber 1721 oud 44 jaer
tsaemen geprocreeert 8 kinder
die al overleden sijn
ende
de eerbaere joanne van
kerrebroeck fa pieters sijne
tweede huysvrouwe overl den
3 meye 1766 oud 75 jaer
tsaemen geprocreeert 10 kinder
waer van noch in tleven sijn
pieter van daele overl den
oud jaer
marie joanna van daele overl den
oud jaer
joannes van daele overl den
oud jaer
martina van daele overl den
oud jaer
gillis van daele overl den
oud jaer
elysabeth van daele overl den
oud jaer
anna livyne van daele overl den
oud jaer
joseph van daele overl den
oud jaer
bidt voor de zielen*

Rechts naast de kerkdeur bevindt zich een zerk, 74 cm x 150 cm, met merkwaardig opschrift, betreffende Jan Lampe en Judoca De Baets die een hoge leeftijd bereikten en samen 52 jaar waren gehuwd. Een dia-

manten bruiloft zal in het midden van de 18e eeuw wel een uiterst zeldzame gebeurtenis geweest zijn, aangezien dit in de grafsteen werd gebeiteld.

*Nv/4 hier vooren liggen
begraeven
jan lampe fs jans
gebortigh van deynse jubilaris
van vijftigh jaer des houwelyckx
overleden den 7 maerte 1757
oudt 82 jaeren
ende van
judoca de baets fa pieters
sijne huysvrouwe alhier gebortigh
jubilarisse overl den 3 juny 1756
oudt 77 jaer tsaemen in houwelijck
geweest 52 jaeren geprocreeert
ses kinderen
pieter lampe haerlieden sone
joncman overl den 10 january
1781 oud 75 jaeren
marie francoise lampe fa jans
jongedochter overleden den
25 february 1742 oudt 33 jaer
bidt voor de zielen*

De grafsteen, 80 cm x 122 cm, van Philip De Suttere schepen van Nevele en gareelmaker van Nevele en omliggende dorpen, bevindt zich rechts van de vorige zerk.

*Nv/5 D.O.M.
hier vooren ligt begraven
philippus de suttere fs
jacques in sijn leven schepenen der
stede van nevele ende goreelmacker
vande omliggende prochien overl
den 9 april 1766 oud 81 jaeren
ende
petronilla van reybroeck fa
petri sijne tweede huysvrouwe
overl den oud jaer
tsaemen in hauwelijck geweest 45 jaer*

*en geprocreeert ses kinderen
waer van noch in leven sijn
judoca joanna ende philippine
bidt voor de zielen*

De derde grafsteen, 72 cm x 103 cm, rechts van de kerkdeur, betreft Jan BuysSENS, costumier (3) en schoolmeester van Nevele, en van zijn vrouw Anna du Molijn.

*Nv/6 hier vooren
light begraeven den eersaem
jan buysSENS fs jans
in sijn leven costumier ende
scholmeester deser prochie
overl den 11 8ber 1736 oud 62 jaer
ende de eerbaere
anna du molijn fa guilliam
sijne huysvrouwe overl den 19 april
1739 oud 55 jaer tsaemen gewonnen
8 kinder waer van noch in t leven sijn
maria-catharina anna-jacoba en
norbertus overl den
oud jaeren in huwelijck met
anna steyaert fa jan overl den
4 april 1765 oud 68 jaer tsaemen
gewonnen een kindt met naeme
petronilla joanna overl den
8 april 1764 oud 21 jaeren
bidt voor de zielen*

Tegen de noord-oostelijke kerkgevel, nabij de sacristij, tenslotte werd de 19e eeuwse grafsteen van Theopiel Schelpe, notaris te Nevele, en van vrouw Eudolie Pieters geplaatst.

*Nv/7 spes nostra
heilig kruis onze hoop
wij rusten
onder uwe bescherming
ter zaliger gedachtenis
van dame
eudolie marie
antoinette pieters*

*geboren te waereghem
den 24 november 1831
en godvruchtig overleden
te nevele den 28 april 1889
alsook van haren echtgenoot
den heer
theopiel jean
marie schelpe
notaris te nevele
aldaar geboren den 10 mei 1832
barmhartige jesus
geve hun de eeuwige rust
R.I.P.*

A. MARTENS, De Pinte.

VOETNOTEN :

- (1) Het eerste deel van de inventaris van de nog bestaande oude grafstenen en grafschriften in het Land van Nevele verscheen in ons *Berichtenblad* jg. VIII, blz. 23-30.
- (2) Letter der belastingen.
- (3) Tolheffer.

BOLSPEL IN HET LAND VAN NEVELE :

DE DIKKE KRULBOL

Hoeveel varianten van het bolspel er op de wereld bestaan, valt moeilijk te ramen, maar het zullen er wel verschrikkelijk veel zijn. Alleen al in de folkloristische film „*Bolspel in Vlaanderen*“ van Renaat van der Linden (aan onze leden vertoond te Lotenhulle in 1971) zien we wel 20 verschillende vormen van bolspel.

In het Land van Nevele zijn twee varianten erg populair (geweest) : het spel met de dunne krulbol („de platte“) en het spel met dikkere en rechtere bol („de dikke“). In feite zouden wij op een kaart vrij precies de gebieden kunnen aanduiden waar beide vormen van bolspel beoefend worden (of werden). Naar het noorden toe reikt het gebied van „de platte“ krulbol ongeveer tot de lijn Aalter - Bellem - Hansbeke - Merendree - Drongen. Daarboven, in het Meetjesland dus - maar ook in West-Zeeuws-Vlaanderen en zelfs de noordoosthoek van West-Vlaanderen is enkel het spel met „de dikke“ bekend. Bekende „bolwerken“ van de bolderssport aldaar zijn mijn geboortedorp Kleit, Sleidinge en Ertvelde. Het enige dorp van het Land van Nevele waar „de dikke“ (naast vroeger „de dunne“ of „de platte“) nu nog gebruikt wordt is *Merendree*. Daar zijn er nog twee cafés waar op een overdekte *bolbaan* (Westvlaams *boltra* : *tra* is een oud Vlaams woord, verwant met het ww. *treden* ; het betekent zoveel als voetspoor, baan voor een spel“) gespeeld wordt : op de wijk Durmen in „De oude Smisse“ bij Firmin De Midts en op de wijk Oostergem in café „Moed en Vermaak“ bij Robert en Antoinette De Clercq - Patijn. In het tweede deel van deze bijdrage schets ik de geschiedenis van de bloeiende boldersklub die in dat laatste, gezellige café gevestigd is.

In het eerste deel vertellen wij in het algemeen iets over het spel met de dikke bol.

Hierboven is al gezegd waar „de dikke“ vooral gebruikt wordt, hoewel in dit verband nog wel een kleurrijke anekdote verteld kan worden : in Evergem - Doornzele heeft het „Dries - comité“ op de bekende, unieke *dries* een 20-tal bolbanen aan gelegd in het lommer van de populieren. Op de warme zomeravonden zie je daar bijna het hele dorp, jong en oud, mannen en vrouwen, sportief verenigd op de bolbaan ! Daar heeft men niet gewacht op het kunstmatige „Jaar van het Dorp“ om het dorpsleven op te waarderen.

Persoonlijk vind ik het spel met de „dikke“ bol een bijna ideale spelvorm. Bedrog kan er nauwelijks of niet in gepleegd worden, het is een

sociaal ploegspel (soms wordt er met 2 ploegen van 8 man gebold !), er steekt enorm veel afwisseling in (vandaar het gezegde : „iederend (1) is anders) en er worden vrij hoge vaardigheidseisen aan de spelers gesteld, hoewel het spel dan toch ook weer niet het uiterste aan kracht en concentratie vergt : je kunt er werkelijk „ontspannen“ bij blijven (of geraken). Na deze gerechtvaardigde lof op het spel kan het enigszins verwonderlijk klinken dat het bolspel flink aan populariteit heeft ingeboet : het aantal bolbanen is fel teruggezakt en van de spelers dient hetzelfde gezegd te worden. Vroeger vond je in het Meetjesland nauwelijks een café zonder bolbaan : je kon er beter zonder bier dan zonder bolbaan zitten. En in elke straat trof je zeker een paar bolbanen aan waar 's avonds en vooral 's zondags met veel overgave door de buurtbewoners gebold werd. Nu zijn er in een dorp als Merendree nog amper twee (overdekte) bolbanen te vinden en ... misschien nog 40 bolders ! Opvallend is ook de bijna volledige afwezigheid van jonge mensen op de bolbaan. Naar een verklaring hiervoor hoeven we niet lang te zoeken : het bolspel is één van de vele slachtoffers van een algemene tijdsziekte, nl. de verschraling van het gezelschapsleven. Door de sociale strijd hebben de mensen meer vrije tijd verworven maar een buitensporig aanbod van gebruiks- en verbruiksgoederen (b.v. auto, radio, T.V.) heeft hen ertoe *verleid* om hun vrije tijd als het ware in afzondering, d.w.z. ten hoogste nog op gezinsbasis door te brengen. Die ontwaarding van het gezelschapsleven is wel het verst „gevorderd“ bij de jongeren. Maar genoeg gefilosofeerd ! Terug naar de werkelijkheid : het bolspel. We gaan nu de bol, de bolbaan, het bolspel en de organisatie van het boldersbedrijf wat technischer bekijken.

De bol

De „dikke“ krulbol is 19 à 22,5 cm groot en ongeveer 8,5 cm dik. Vroeger was zij van hout gemaakt ; aangezien ze tegen een flink stootje moest kunnen, werd er naar een harde houtsoort uitgezien. In mijn kinderjaren heb ik nog veel houten bollen gezien ; de meeste waren vervaardigd uit een harde, roodachtige, donker getinte houtsoort, die in de streek *pokhout* (2) genoemd werd. Toch werden er nog te veel bollen

- (1) *End* = einde ; zo noemt men een speelbeurt van alle deelnemers samen. „*End hebben*“ betekent : de speelbeurt winnen. Het tegenovergestelde is : „*den end verliezen*“. De verliezende ploeg spreekt dan van „*ne slechten end*“.
- (2) Dat is trouwens ook de A.B.N.-benaming. In Van Dale (blz. 1893, uitgave van 1976) lezen wij bij *pokhout* : „hout van de Westindische guajacboom : wegens zijn hardheid wordt pokhout gebezigd tot het maken van allerlei voorwerpen die aan sterke slijting onderhevig zijn ; bij verwarming van pokhout wordt een hars daaruit gewonnen dat als geneesmiddel gebruikt werd tegen syfilis en huiduitslag“. Dat laatste verklaart de benaming.

stukgeschoten en er werd overgeschakeld op andere procédés. Men heeft het (omstreeks 1950-1955) een tijdje geprobeerd met gelijmde lagen *triplex*, maar dat schilferde vlug af en paste zich ook te sterk aan vochtigheid, hitte e.d. aan. Omstreeks het midden van de jaren 1950 is dan de zgn. *lijnwaden* bol opgekomen : in feite is die gemaakt van geperste en gelijmde kunstvezel. Nu mag de lezer zich echter geen verkeerd beeld vormen van het gewicht : zo'n „lijnwaden“ bol van 22 cm weegt dan toch maar eventjes 4,5 kg ! Ze is praktisch onbreekbaar maar kost ook erg veel : tegenwoordig wordt er tot 2.500 fr. neergeteld voor een goeie bol. Gelukkig heeft een bolder geen andere uitrustingskosten ! Hoewel de meeste lezers al wel zo'n bol gezien en zelfs misschien gehanteerd hebben, willen wij voor de volslagen „leek“ toch nog wat meer technische uitleg geven over de dikke krulbol. Als je die uit je hand laat glijden dan loopt die niet rechtdoor maar ze beschrijft een mooie boog, steeds naar dezelfde kant. Dat komt doordat de bol op de *loop* aan de ene kant wat meer afgerond (*afgedraaid* op de draaibank) is dan aan de andere kant. Hoe sterker die afronding, hoe duidelijker de boog die ze beschrijft. Van een bol zonder sterke afronding zegt men dat het „*een rechte*“ is of dat ze niet veel „*trekt*“ ; bij een te sterke afronding zal een bol „*te hard trekken*“. De ene bolder heeft graag een „*rechte*“ bol, de andere een „*trekker*“ ; dat wordt mee bepaald door de manier waarop de bolbanen aangelegd worden : vrij vlak of lichtjes trogvormig. De kant met de sterkere afronding noemt men „*de keer*“ of „*de kleine kant*“, de andere is „*de grote kant*“. Normaal valt een bol op haar „*kleine kant*“ („*ze valt op keer*“) ; uitzonderlijk komt ze op haar „*grote kant*“ terecht (dan valt ze „*van keer*“). Aan de zijkanen zijn er groeven in de bol, meer aan de kleine kant dan aan de grote.

De bolbaan

We moeten een onderscheid maken tussen „*buitenbanen*“ (in open lucht) en „*binnenbanen*“ (overdekt). Aan de aanleg van een „*buitenbaan*“ wordt doorgaans niet de uiterste zorg besteed. Men zoekt een vlakke plaats uit, maakt die meestal lichtjes trogvormig en verwijdert alle oneffenheden (gras, steentjes, e.d.). Op ongeveer 7 meter afstand worden de twee *staken* (van hout, 5 à 10 cm dik en 15 à 30 cm boven de grond uitstekend) in de grond geslagen.

Het aanleggen van een „*binnenbaan*“ is eigenlijk specialistenwerk. Niet zelden wordt de bovenlaag van de grond speciaal bewerkt (gespit, fijngeharkt en „*getrampeld*“) en veranderd van samenstelling door toevoeging van zaagmeel ; op die manier heeft de vloer doorgaans een ideale droogtegraad. Doorgaans wordt een binnenbaan ook iets sterker trog-

vormig aangelegd, maar er zijn ook „platte“ binnenbanen. Binnen worden de staken gewoonlijk iets verder van elkaar in de grond geplant : op ongeveer 8 m afstand.

Ongeveer 2 meter na elke staak wordt nog een afsluiting (gewoonlijk van houten palen) aangebracht. De benamingen hiervan verdienen even onze speciale aandacht. In Merendree, net als in het grootste deel van het Meetjesland noemt men dat de *tuin*.

In feite is dit (nl. omheining, afsluiting) nog de oorspronkelijke betekenis van dit oude, Germaanse woord (vgl. Duits *Zaun* = omheining) ; in het Nederlands heeft *tuin* een afgeleide betekenis door betekenisverruiming : van „omheining“ tot „wat omheind is“ (vgl. Engels *town* = stad : was vroeger ook ommuurd en/of omwald). In mijn geboortedorp Kleit heb ik voor de afsluiting achter een bolbaan altijd andere woorden gehoord : *den dender* of 't *gelend*. Geen enkele van die termen heb ik in een dialectwoordenboek of in een etymologisch woordenboek aangetroffen. Een zekere verklaring kan ik niet geven, wel een gissing. Te gemakkelijk lijkt mij de verklaring van *dender* als „voorwerp waar de bollen tegen denderen bij het schieten“. Veel meer denk ik aan verwantschap met een oud dialectwoord *denne* (= kuil, ruim, bergzolder), dat op zijn beurt verwant is met *den* (Duits *Tanne*), dat vroeger ook de algemene betekenis „hout“ had. *Gelénd* is ongetwijfeld verwant met het werkwoord *belenden*, dat in het Middelnederlands twee betekenissen heeft : *ergens heengaan* en *grenzen aan*. *Gelend* zou dus in oorsprong kunnen betekenen „plaats waar de bollen naartoe komen“ of ook „voorwerp dat iets afgrenst, omheining“.

Het bolspel

Een bolspel wordt gespeeld tussen twee ploegen met gelijke mansterkte (1 à 8 man). Voor de samenstelling van de ploegen wordt er geloot (in onze streek meestal „kaart trekken“) ofwel onmiddellijk afgesproken. In het laatste geval wordt er nog getosst of „*opgesmeten*“ om te weten wie er mag „*opgaan*“ (= beginnen) : dat gebeurt met een geldstuk („kop of letter“) of met de bol („grote of kleine“, nl. kant van de bol). De „*opgaander*“ (= wie het eerst bolt) probeert vanop de *meet* (3) (een in-

-
- (3) In dit verband een kleine anekdote over een merkwaardige boldersfiguur uit Merendree, nl. Omer Van Holsbeke (73 jaar !). Omer is niet op zijn tong gevallen en hij heeft zo'n beetje zijn eigen gezegden en uitdrukkingen. Als hij verliest zegt hij troostend tot zijn maten (en zichzelf) : „'t Is best dat w' hier niet in Poperinge zijn want daar meugen de verliezers nie meedrinken !“ Als hij goed gespeeld heeft zegt Omer : „Da's eentjen uit den bomarson van Bruulse “ (= Bon Marché of Bond Moyson of allebei ?).

gebeelde lijn ongeveer ter hoogte van de staak, die men bij het spelen niet mag overschrijden) zijn bol zo dicht mogelijk bij de andere staak te rollen. Ligt hij (d.w.z. zijn bol) te „bij“ (= dicht), dan kan de tegenpartij overwegen om hem weg te schieten, tenminste als ze een *schutter* in haar rangen telt. Schieten is nl. een speciale en ook wel lastige karwei. De „opgaander“ kan echter ook „verre liggen“ : hij kan nl. „te kort“ of „te hard“ gespeeld hebben ofwel „ne slechten uitzet“ gehad hebben, waardoor de bol „te nauw“ of „te wijd“ gaat lopen. Wie „te kort“ gespeeld heeft, kan zich laten „indoen“ door een ploegmaat : die geeft dan een „scheute“ op de eigen „onderballe“. Als van beide ploegen iemand gespeeld heeft, kijkt men wie er wint. De verliezende ploeg moet dan verder spelen tot die „het afdoet“ (d.w.z. een bol dichtter bij de staak weet te rollen dan de „vijand“). Als iedereen zijn beurt gehad heeft, gaat men het resultaat van „den end“ opnemen : men kijkt welke partij wint en eventueel met hoeveel bollen. Per dichtste bol wordt een punt toegekend. Als er gewoon voor „een pintje“ gebold wordt, dan moeten er gewoonlijk 15 punten (of 30 als men per 2 optelt) gewonnen worden om uit te zijn. Op een wedstrijd zijn de spelletjes korter : men hoeft maar 8 („pelotons“ van twee man) of 9 (drie man) punten te behalen. In dat geval worden de punten niet op een telraam maar op de bol van de „opgaander“ met krijt aangeduid. Het kan natuurlijk gebeuren dat twee bollen ongeveer even dicht bij de staak liggen (dat er dus „mate op ligt“). Dan wordt er met een koord gemeten en als het verschil heel miniem is zelfs met een „staander“ (een dun, droog strootje dat op de gewenste lengte afgebroken wordt). Meten kan wel eens (te) lang duren !

Meestal is er weinig organisatie nodig om „aan 't bollen te slaan“ : de liefhebbers verdelen zich in twee partijen en bepalen de inzet. Meestal is het zo dat de verliezers de winnaars op een pint of een borrel trakteren ... maar ze drinken zelf ook altijd mee ! (3)

Serieuzer en ook wel wat verbeterener gaat het er aan toe op de wedstrijden. Daar wordt er soms voor fikse geldsommen gespeeld. De meeste wedstrijden worden op „binnenbanen“ gespeeld en duren dan ook tot stukken in de nacht als er veel bolders zijn.

(3) In dit verband een kleine anekdote over een merkwaardige boldersfiguur uit Merendree, nl. Omer Van Holsbeke (73 jaar !). Omer is niet op zijn tong gevallen en hij heeft zo'n beetje zijn eigen gezegden en uitdrukkingen. Als hij verliest zegt hij troostend tot zijn maten (en zichzelf) : „'t is best dat w' hier niet in Poperinge zijn want daar meugen de verliezers nie meedrinken !“ Als hij goed gespeeld heeft zegt Omer : „Da's eentjen uit den bomarson van Brussle“ (= Bon Marché of Bond Moyson of allebei ?).

In de zomer worden er (nu veel minder dan vroeger) ook wel „*bollingen gegeven*“ in open lucht. Dat is werkelijk de moeite waard om eens bij te wonen. Op een aardeweg of op een zachte straatberm worden dan wel 20-30 bolbanen achter elkaar aangelegd. Het lijkt op een complete kermis van vroeger. Heel vaak gebeurt het ook dat de bolders zich organiseren in een plaatselijke club. Hoe zo'n club leeft, kunnen we het best duidelijk maken met een voorbeeld uit onze streek.

De boldersclub „Wie zal er winnen ?“ te Merendree

Zoals al gezegd werd is deze club gevestigd op de wijk Oostergem in het Café „*Moed en Vermaak*“ bij Robert en Antoinette De Clercq - Patijn. In het algemeen is „Wie zal er winnen“ te typeren als een club van vrienden met cafébaas Robert als een eerlijke organisator en Antoinette als een vriendelijke gastvrouw. Dat er nooit serieus voor geld gespeeld wordt maar voor „de eer“ zal ook wel iets te maken hebben met de goede geest : er wordt hard maar sportief gebold. Momenteel telt de club 30 leden-bolders en de werking is op twee zaken gericht : de *koningbolling* en het *clubkampioenschap*.

De koningbolling wordt ieder jaar op de tweede zaterdag van januari gespeeld : men bolt man tegen man elk met één bol tot enkel nog de (nieuwe) koning overblijft. Dit jaar viel die eer te beurt aan *Gentiel Bauwens* uit Merendree. De koning krijgt wat schoon „drink“-geld en ... een mooie foto, die in het café opgehangen wordt. Alleen al voor die merkwuurige serie koningsfoto's (sedert 1936 !) zou je op Oostergem eens afstappen ! Maandelijks wordt er de eerste zaterdag om 19.30 uur voor punten gebold : bij loting worden ploegen van twee man gevormd en die gaan in een eerste ronde elkaar bekampen om het eerst 8 punten te verzamelen. Van elke ploeg worden de behaalde punten opgetekend en aan het einde van het jaar worden voor ieder lid de punten van de 12 clubbollingen samengeteld. Wie de hoogste score heeft, is kampioen. (Voor 1977-78 is dat *Marcel Bassez*). Die wordt dan samen met de koning gevierd op een gezellig souper in februari ! Dat zijn telkens steengoede avonden !

Uit een nauwkeurig bijgehouden kasboek komen we heel wat te weten over de geschiedenis van de club.

„*Wie zal er winnen*“ is zeker een van de oudste (en bloeiendste) verenigingen van Merendree. Ze is opgericht in 1935, toen daar Melanie („*Melleke*“) Wille met haar twee zonen Cyriel en Georges woonde, maar in 1967 heeft neef Robert de zaak overgenomen. Het eerste seizoen (april 1935 - maart 1936) telde de club niet minder dan 54 leden (zie de ledenlijst in bijlage achteraan), waarvan er *nu nog* 6 in de beweging staan : *René De Clercq, Cyriel De Wulf, Emiel Joos, Salomon Thys, Omer Van*

Holsbeke en Georges Wille. Een oprecht eresaluut aan onze krachtige veteranen en ... 't wordt tijd dat we dat eens passend vieren ! Tot die eerste leden behoorde ook „Nardje” Paelinck, aan wie volgens Robert De Clercq de club zijn naam te danken heeft.

Vanaf 1943 komen er ook heel precies bijgehouden kasverslagen in dat boek voor. Eenvoudige getuigenissen over een verleden dat na amper 30 jaar al zo ver af lijkt te liggen. Ondanks de benarde oorlogstijd (de fameuze winter van 1943 !) waren er tijdens het „speeljaar” 1943-1944 toch nog 31 leden-bolders.

Inkomsten en uitgaven zagen er dat jaar als volgt uit :

IN :	Lidgeld (31 x 5 fr.)	155,- fr.
	Boetes (voor afwezigheid e.d.)	29,- fr.
	Inleggeld voor de clubbollingen	348,- fr.
	In kas van 't vorige jaar	106,- fr.

Totaal : 638,- fr.

UIT :	Nog te betalen van vorig jaar	8,- fr.
	100 uitnodigingskaarten	32,- fr.
	Verzendingskosten (180 x 10 ct.)	18,- fr.
	Prijs koning	30,- fr.
	„Portret” van de koning	170,- fr.

Totaal : 258,- fr.

Voor de clubkas was dat dus nog niet zo'n slecht jaar, want er was een batig saldo van 380 fr. (nu zou dat bijna 10.000 fr. zijn !).

Zo word je ongeveer bladzijde na bladzijde met een stukje volksleven, met het wel en het wee van bollend Merendree uit vroeger dagen gekonfronteerd. Het zou ons beslist te ver voeren, als we alle treffende details gingen vertellen.

De lezer zal intussen wel met ons tot het besluit gekomen zijn dat in de boldersclubs van Merendree de rijke traditie van het edele bolspel in onze streek voortgezet wordt in een gezonde geest en een aangemane sfeer.

Als entoesiast lid kan ik daar alleen maar een paar vrome wensen aan toevoegen :

1. Dat er meer mensen (als kijker of speler) gebruik gaan maken van de sociale kontaktmogelijkheden die zelfs zo'n eenvoudige boldersclub te bieden heeft. Op die manier stellen ze zich ook te weer

tegen de angstaanjagende verschraling en uitholling van het gezelschapsleven.

2. Dat dergelijke basis-verenigingen niet in de kou blijven staan als er straks via de GROTE kultuurraad gemeenschapsgelden verdeeld worden. *Kultuur* kun je met hoofdletter en met kleine letter schrijven !
3. Dat de gemeente Nevele, als zij een speciaal budget opzij legt naar aanleiding van het „Jaar van het Dorp“, zeker deze pijlers van een GEZOND dorpsleven niet uit het oog verliest !

BIJLAGE I

Clubleden „Wie zal er winnen ?“ 1935-1936

Aimé De Clercq	Jules Paelinck
Cyriel Wille	Cyriel De Wulf
Jules Hautekeete	Georges Wille
André De Walsche	Alfons De Vos
Irené Van Holsbeke	René Lomme
Remi Van Kerrebroeck	Octaaf De Paepe
Emiel Claeys	Maurice Van Landegem
Emiel Van Kersbulcke	Joseph De Smet
Maurice Van Kerckvoorde	Marcel De Paepe
Gust Van de Woestijne	Valère Naert
Emiel Joos	René Soens
Cyriel Schatteman	Jules De Schrijver
Salomon Thys	Polydoor Van de Sompele
André Haesaert	Ivo Van de Velde
Omer Van Holsbeke	Philemon Cornelis
Achiel De Keyser	Hilaire Hovaere
Alfons Van Heule	Omer De Paepe
Gustaaf Poelman	Leon Francken
Cyriel Hautekeete	Bernard De Vreese
August Lutkens	Gerard Van de Woestijne
Valère Aerens	Alfons Haesaert
Maurice Francken	Michel Vercauter
René Grootaert	Philemon Claeys
René De Paepe	Raymond De Wulf
Georges Van Hove	Raymond De Schrijver
René De Clercq	Robert Van de Voorde
Gust Martens	Cyriel Lutkens

BIJLAGE II

Koningen van de boldersclub „Wie zal er winnen ?“

1935-1936	: Cyriel Wille
1936-1937	: Gustaaf Hautekeete
1937-1938	: Irené Van Holsbeke
1938-1939	: Omer Van Holsbeke
1939-1940	: Cyriel De Wulf
1940-1941	: Remi Cocquyt
1941-1942	: August Welvaert
1942-1943	: Hilaire Goethals
1943-1944	: Maurice Van Holsbeke
1944-1945	: Aimé De Clercq
1945-1946	: Karel Vermassen
1946-1947	: Medard Aerens
1947-1948	: Maurice D'hooghe
1948-1949	: Gentiel Aerens
1949-1950	: Leon Claeys
1950-1951	: René De Clercq
1951-1952	: Jozef Aerens
1952-1953	: Gerard De Bruyne
1953-1954	: René De Paepe
1954-1955	: Irené De Meyer
1955-1956	: René Van Parijs
1956-1957	: Jules Waelput
1957-1958	: Antoine De Meyer
1958-1959	: Roger Cornelis
1959-1960	: Maurice De Meyer
1960-1961	: Georges Hautekeete
1961-1962	: André De Walssche
1962-1963	: Marcel Bassez
1963-1964	: André Haesaert
1964-1965	: René De Clercq
1965-1966	: Robert De Clercq
1966-1967	: Cyriel Wille
1967-1968	: Marcel Bassez
1968-1969	: Maurits Van den Berghe
1969-1970	: René De Clercq
1970-1971	: Raoul De Wulf
1971-1972	: Marcel Bassez
1972-1973	: Marcel Bassez (ook kampioen !)
1973-1974	: Salomon Thys
1974-1975	: Firmin Thys
1975-1976	: Emiel Joos
1976-1977	: René De Clercq (77 jaar !)
1977-1978	: Gentiel Bauwens

Johan TAELEDMAN

NEVELSE BRIEVEN VAN DE GEZUSTERS LOVELING

Voor het academiejaar 1976-1977 werkte mej. Carine D'HONT uit Waarschoot aan haar licentiaatsverhandeling : PAUL FREDERICQ (1850-1920). *Biografie en inventaris van de briefwisseling tot 1883*. Haar promotor was Prof. Dr. Ada DEPRez, die aan de Rijksuniversiteit te Gent de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde, nieuwste tijden, doceert.

Onder de massa brieven en documenten uit het archief van Paul Fredericq, dat in de Centrale Bibliotheek van de RUG berust, bevonden zich 44 brieven en briefkaarten van Rosalie en Virginie LOVELING, geschreven toen ze nog te Nevele woonden.

Dank zij mej. Carine D'HONT kregen we inzage van die briefwisseling en met haar toestemming, waarvoor onze oprechte dank, publiceren we enkele van die brieven of uittreksels ervan, die op Nevelse en familiale toestanden betrekking hebben ; literaire nieuwsjes en bespiegelingen werden achterwege gelaten.

In haar „biografie“ (1) schrijft Virginie LOVELING dat, na het overlijden van haar vader, Anton LOVELING, in 1846, haar moeder, Marie COMPARE, zich te Gent ging vestigen met haar gezin. Na een paar jaren keerde de moeder met Pauline terug naar Nevele ; Rosalie en Virginie kwamen later ook terug naar hun geboortedorp. Nu betrekken ze niet meer hun geboortehuis, dat in de Langemunt gelegen was, nu nr. 9, maar een ander huis, eveneens in de Langemunt, nu nr. 30. Dat nieuw verblijf te Nevele zal de gezusters niet beletten de kulturele activiteiten van dichtbij te volgen. Virginie schrijft dan ook : „Wij leefden op het dorp om zoo te zeggen het stadsleven voort“. (2)

De gezusters hebben heel wat brieven aan Paul FREDERICQ geschreven, en dat hoeft ons niet te verwonderen. Hun neef Paul was een schrandere geest, was een briljant student geweest, had vlotte omgang met de Vlaamse intellectuelen en zou een briljante carrière maken in de academische wereld. Van 1872 tot 1875 was hij leraar aan het atheneum te Aarlen, dan te Gent van 1875 tot 1879. In dat jaar wordt hij tot professor benoemd aan de Luikse Universiteit. In 1883 wordt hij aan de Gentse Universiteit de opvolger van Prof. Heremans.

Vanzelfsprekend dat de briefwisseling van de gezusters met Paul FREDERICQ eerder beperkt is in omvang : zij gingen regelmatig naar Gent waar ze dan natuurlijk, in de vakantieperiodes, hun neef konden aantreffen.

De Nevelse brieven bestrijken de periode van 11 jan. 1871 tot 24 okt. 1880. Hoewel Virginie er geen gewag van maakt in haar „biografie“, komt de vrijzinnige en antiklerikale ingesteldheid sterk tot uiting in die brieven. Laten we niet vergeten dat die periode de aanloop is van de schoolstrijd van 1878, waarvan dan ook typische gevallen vermeld worden. Die op de spits gedreven antiklerikale ingesteldheid zal trouwens haar neerslag vinden in de twee sterk geëngageerde romans van Viriginie : *In onze Vlaamsche Gewesten*, 1877, en *Sophie*, 1885, die specifieke Nevelse toestanden uit die tijd behandelen (3). Na het luwen van de schoolstrijd zullen de antiklerikale gevoelens langzamerhand afzwakken. Zo zien we dat, bij de huldiging van Virginie LOVELING in 1912, die in pluralistische geest plaats had, de evokatie van de schoolstrijd zorgvuldig vermeden wordt : in de stoet ter ere van de gevierde werden haar werken uitgebeeld, maar *Sophie*, de ophefmakende roman, wordt niet eens vermeld. Dit zal trouwens aanleiding geven tot een fikse rel in de vrijzinnige gelederen. (4)

In de brieven en uittreksels, die we hier publiceren, komen de volgende punten aan bod :

1. Antiklerikalisme tot het agressieve toe
2. Een bewogen uitstapje per koets in de winter
3. Het overlijden van Rosalie
4. Schoolstrijdperikelen.

Nota : Het eerste uittreksel komt uit een brief van ROSALIE, de overige brieven en uittreksels zijn van de hand van VIRGINIE. De oorspronkelijke taal en spelling werden behouden.

NEVELE, 25 JULI 1874.

...’t Is spijtig dat gij de bedevaart niet hebt kunnen zien. 20.000 huisvallige, gekretiniseerde pelgrims zijn hier naar het kapelleken voorbij getrokken onder het prevelen van gebeden of het zingen van kantieken. (5)

Gij weet dat ik eenigen tijd ziek in Gent geweest ben. Het gaat niet beter met mij, en Léon (6) heeft mij aangeraden er toekomstige week op nieuw eenige dagen te gaan doorbrengen, opdat Mr. Boddaert (7) van mijnen toestand zou kunnen oordeelen. Ik heb zeer veel pijn en ongemakken en zie niet hoe ik ze kan kwijt geraken. Ik hoop dat ik er aan gewoon zal worden, en wat het gevaar betreft, daar bekreun ik mij weinig om : c’est l’affaire de la blanchisseuse.

Mijne gemoedstemming is niet veranderd, ik amuseer mij gaarne en lach gaarne, al voel ik dat ik in vele dingen kattevleesch ben. (8)

Wij zijn vóór veertien dagen met de drie jugen per rijtuig naar den Kra-
nepoel geweest. (9)

De andere zijn er rond gegaan, ik ben blijven zitten. Het was iets nieuws
daar gansch alleen te zijn. Het water was helder en het weder goed. Ik
dacht onwillekeurig aan Tony Bergmann en aan ons uitstapje van vóór
twee jaar. Hoe weinig was het dan te voorzien dat de vrolijkste van heel
de bende, de eerste zou geweest zijn om het af te leggen, gelijk de Hol-
landers schrijven... (10)

NEVELE, 15 DECEMBER 1874.

...Tante Rosalie stelt het altijd gelijk : soms wat beter, dan wat slechter,
maar kan toch ondertusschen van goede oogenblikken gebruik maken
om de moedertaal te beoefenen.

Sedert heel lang ben ik naar Gent niet meer geweest. Léon komt nog al
regelmatig, waarover Rosalie hem zeer dankbaar is.

Gisteren ben ik met onkel Louis, tante Pauline en Mathilde van tante
Ursula naar Thielt geweest. (11) Het is echter eenigszins als het reisje
van Pieter Spa uitgevallen. Onkel Louis heeft thans een goed paard,
maar was gedwongen eene vreemde koets te huren, die op het oog-
blik van het vertrek, 's morgens om zeven uur, niet bleek in besten toe-
stand te zijn, er was dags te voren een zinneloze mede vervoerd die
eene ruit uitgeslagen had. Men liep om den glazenmaker, na lang wach-
ten kwam hij, maar dat hij zich onledig hield met het orgel te blazen. Er
moest ook een smid gehaald worden voor den ressort en met eene soort
van spijt zagen wij den greffier in een lichten tilburij, (ter zelfder be-
stemming : de uitvaart van de oude Mme Lava) voorbijvliegen.

De reparatiën werden opgegeven en wij vetrokken om acht uur ; tegen
Poesel lag iets zwarts op de kasseide, dat ons den weg versperde : het
gebroken rijtuig van den greffier, die de kwade broek aan had, en grom-
melend in ons rijtuig klom. De morgenwind blies uiterst koud door de
gebroken ruit en wij zaten met vervrozen voeten, onkel Louis met drie
paletots aan, te beven van koude nevens den voerman, die purper zag.
Daarenboven sloegen de portieren beurtelings open.

Te Ruiselede, moest het paard rusten, wij hadden verlangend naar dat
punt uitgezien om ons te warmen, maar helaas, helaas : in de herberg
stonden twee onbeleeftde, leelijke kwezels aan de waschkuip, die geen
woord spraken en de stoof uit lieten gaan, die reeds bijna niet brandde
als wij inkwamen. De greffier vertelde daar aan Buysse eene wat grove
historie van eenen pastoor die met zijn pontificaal kleed aan en zijn
heilige vaten op tafel eenen ouden boer berechtte, hetgeen ongetwijfeld
den toorn der kwezels deed ontvlammen. Eindelijk waren we te Thielt,
onkel en tante verlieten ons, wij vertrokken naar het pensionnaat.

Mme Mélanie, „cette femme auteur, orateur et astronome“, zooals men haar in het gesticht met bewondering noemt, gaf hare les, eene les „sur l'éloquence et les mystères du style“ als wij later vernamen, „leçons précieuses et rares“. Wij wachtten een drie kwart, toen kwam Léonie binnen, zoo blij van ons te zien, dat zij al hare boeken weggeworpen had in den gang. (12)

Men zei ons in het pensionnaat „que Léonie est parfaite sous le rapport de l'application et du caractère, mais que sa piété laisse à désirer : son livre de prières et son chapelet sont toujours perdus“.

Wij gingen uit met haar : Thielt is heel klein, seffens waren wij buiten de stad, er lag verbazend veel modder, waarin ik met mijne beste nieuwe bottienen zitten bleef. Wij waren uitgehongerd.

In ons hôtel waar wij uitgespannen hadden, was de meid alleen te huis, wij werden eerst door de keuken en dan door eenen donkeren gang, als eene soort van tunnel, naar eene verre achterkamer gebracht waar geen vuur brandde. Er lag een wit ammelaken, er stonden ook vier tallooren en er lagen vier stalen vorken (tante en onkel waren aan het familie-diner) men verwachtte dus nog iemand, hetgeen weldra bleek onze eigene koetsier te zijn, die nevens ons plaats nam. Wij voelden dat men ons als „van beneen staak“ klasseerde en benamen ons heel vriendelijk tegen onzen dischgenoot, die eenigszins verlegen scheen. Wij kregen een beefsteak, dat nog al goed was en verlieten de tafel met spijt, daar wij maar half onze geest hadden.

Léonie, die zoo lief en blijde was dat het genoeg deed om zien, leidde ons naar een kapelleken twintig minuten van daar - in Westvlaanderen zijn er overal te zien - aan welks buitenzijde wij een petroolvat bemerkten, dat des zondags als er toeloop is, met water gevuld en omgekeerd wordt, zoodat het water van Lourdes langs binnen spruit en kan opgevangen worden, hier waren „les cordes“ niet eenmaal verborgen. (13) Om drie ure kwamen onkel en tante naar het hôtel, Léonie werd binnen geleid ; wij moesten voor valavond uit Westvl. zijn om niet in contraven-tie genomen te worden, daar men in die provintie niet zonder lan-taarnen mag rijden en wij dien luxe vermisten.

In Ruselede wilden wij uit het rijtuig niet, zelfs niet opzien naar eene van de gehaatte kwezels, die uit haar huis kwam en naar de kerk ging. „Godlof“ sprak onkel Louis tot den koetsier als wij tusschen Lootenhulle en Poesel waren, „dat wij zonder ongelukken zoo ver zijn“, - maar krak ! ging het, en het rijtuig stortte op zijde : er lag een wiel af. Wij haastten ons eruit en stonden met de voeten in de modder te bibberen. Men liep om den smid die niet veraf woonde, hij kwam met eenen lan-taarn, het wiel werd onderzocht. Maar weldra kregen wij de overtuiging dat die man aan zijn proefstuk was en niet wist hoe de wielen aan een

rijtuig vast zijn. Na drie kwart van verlegenheid werd het paard uitgespannen, het rijtuig in den brand gelaten en wij vertrokken te voet heel verwonderd hoe het mogelijk was van op zulke koude voeten te kunnen gaan en ons gelukkig prijzen, dat het ongeval niet op Aaltre-veld, waar geene huizen staan, was gebeurd, en blij dat het niet regende, met het uitgespannen paard voor ons tot grote verbazing van de zeldzame voorbijgangers, en tevreden thans, niet van uit geweest, maar van weder te huis te zijn.

Virginie

NEVELE, 11 MEI 1875.

Lieve Paul,

Gisteren avond laat ben ik van Gent teruggekomen ; onder een ontelbare massa brieven, die ik later lezen zal, heb ik den uwen ontdekt en geopend. Het doet mij goed te zien, dat gij in den rouw van ons allen deelt. Hoe gaarne had ik u gezien ! Ook van zoodra dag en uur der begraafing bepaald waren, was mijn inzicht u een télégram te zenden. Léon vond mijne gedachte goed en Buysse werd ermede gelast toen onkel Karel bijkwam, die het afried zeggend, dat het u onmogelijk was en diergelijke meer ; ik dierf er niet te sterk op aandringen in de vrees uw exaam er schadelijk door te zijn ; maar eeuwig zal het mij spijten hierin de ingeving van mijn hart niet te hebben mogen volgen. (14) Ik, die de intiemste gedachten van Rosalie kende, wist hoe zij u genegen was en het had mij goed gedaan hare begrafenis door u te weten bijwonen. Uwe deelneming ontroert mij zeer, het is hier zoo treurig sints zij ons heeft verlaten. Nica zal u geschreven hebben hoe schrikkelijk zij heeft geleden (15). Zij wist het goed dat zij stierf : het is de agonie, die begint, zei zij 's morgens, en dan later : ik zie u niet meer ! Zij hield mijne hand vast, de vensters stonden wijd open, ik zat alleen aan haar bed met de meid, het was een warme meinacht, wij hoorden de nachtegaal en de kikvorschen in de verte : nu wil ik niet meer roeren, zei zij, en daar het woord agonie altijd terugkwam op hare lippen, vroeg de meid wat dat zeggen wilde „sterven, Mietje“ zei zij.

Hare pijnen waren onuitstaanbaar, gijzelve weet wat zij over haren aanstaanden dood zei. In eens hield zij op van spreken, haar hart stond stil en zij ademde niet meer, een halve minuut te voor had zij gezegd „geen vreemde menschen bij mij“. Was het eene allusie aan eene belofte die ik haar had gedaan geene vreemde handen aan haar te laten komen. Ik heb haar zelve afgelegd met behulp van de meid, ik ben gelukkig moed en gezondheid genoeg gehad te hebben zulks te doen. Ook heb ik met onkel Charles en Léon de doodkoets in een rijtuig gevolgd, en ware het niet onbetamelijk geweest tot aan het graf ware ik medegegaan.

De blijken van achting en genegenheid stroomen ons van alle kanten van België en Holland toe. Het is verwonderlijk hoe gevoelig ik er aan ben. Op de lijst die Rosalie gemaakt heeft van de personen aan wien ik eenen rouwbrief zenden moest, komt ook Potvin voor, kunt gij mij zijn adres bezorgen ? Ik houd er aan haren laatsten wil tot het uiterste te volbrengen. Kent gij het adres van Cornette ? Zijn brief is ons teruggekomen. Een paar uren na de begraafing zijn wij naar St.-Amandsberg gegaan, het graf was nog open en wij hebben in ons bijzijn den kuil doen vullen. Ik ben zoo blij dat zij ligt waar zij ons allen nog als het ware toebehoort en waar wij haar kunnen bezoeken.

Lieve Paul, den twintigsten dezer is haar lijkdienst of beter gezegd de laatste vereeniging van familie en vrienden te harer gedachtenis. Al de nichten en neven komen, zult gij er ontbreken ? Hetgeen ik u vraag moet natuurlijk met hetgeen menschelijk mogelijk is overeenstemmen, ook zal ik aan uwe liefde niet twijfelen indien gij verhinderd zijt, maar uiterst gaarn zou ik er u zien.

Ik bemerk met spijt eene groote vlek op mijnen brief, maar kan hem niet herschrijven.

In februari heeft Rosalie hare laatste novelle geschreven, ik kan er misschien niet goed van oordeelen omdat ik partijdig ben ; maar zij schijnt mij zeer roerend.

Tot wederzien, hoe eerder hoe beter.

Virginie

Vele groeten van Gr Mama.

NEVELE, 10 FEBRUARI 1876.

...Indien het bij A. Carlier ter sprake kwam, gelief hem in mijnen naam te zeggen, dat wij hier onder een te groot moraal bedwang staan om regelmatig de Flandre te durven ontvangen, wij krijgen ze van onkel Charles later en met zekere voorzorgen ; echter verwacht ik den deken alle dagen...

...Mama is beter en houdt zich warm, maar eet bijna niet, zij is zeer flauw, zegt ze, en durft niet veel gebruiken omdat uw vader het niet goed vindt zonder smaak te eten, mij dunkt, dat ze sedert beter is. Ik zou schrijven indien het verschlechte.

...

Onze meid is gisteren naar den pastoor van Vosselaere gaan zien : er was niemand der familie bij - gij weet dat een doode pastoor ten toon ligt met zijne kleederen aan en de deur open - heel de kamer woelde van kleine jongens, het is révoltant omhooren hoe onbetamelijk het daar toeging. Zij gaven hem kleine kaakslagen en trokken aan zijnen neus, een Spellekens, die maar eenen muizentuimel hoog was en onder den

linken arm een brood hield, gaf hem met de rechterhand zooveel kruis-
kens dat er een blauwe vlek op zijn voorhoofd kwam. „Tiste Dauw, ge
ligt er“ riepen ze. (16)

Vandaag hebben wij gehoord, dat men hem zijne schoenen uitgetrokken
en zijn kruisken uit de handen genomen heeft. Kunt gij u een gedacht
maken van zulke gediertachtigheid : staan beven van ontzag voor eenen
levenden pastoor en hem insulteeren na zijne dood !...

NEVELE, 24 MEI 1876.

...De oogst staat buitenmate slecht en als het niet haast regent zal er
geen korenoogst zijn...

NEVELE, 4 MEI 1878.

Zondag avond vond ik hier uwen brief, toen ik van Brugge terugkwam,
alwaar tante Pauline, Alice (17) en ik, misleid door de aankondigingen
van den Bien public, de processie van het Heilig Bloed waren gaan. Er
had niets dat op een processie trok plaats, maar eene huivallige bedevaart
van meest allen buiten-vulgairelaars, welke luid biddend, bloots-
hoofd en met pastoors en paternosters door de schoonste straten der
stad trokken ; dan mis in de openlucht op den Burg en zegeningen en
kaarsjesviering in de capelle van 't Heilig Bloed, iets dergelijks ware on-
mogelijk in Gent. Het was zeer caracteristiek en wij beklaagden onzen
uitgang niet, maar indien de liberalen kans hebben in zulk een stad te
zegepralen, begrijp ik niets meer van den gang der wereld. De bedevaart
was gecompliceerd door foore- en barakvertooningen en de meesten der
deelnemers keerden 's avonds, mannen en vrouwen, met eenen zichtba-
ren zender in den zak naar huis...

Uw bezoek zal ons zeer verheugen, het is al zoo lang, dat ik u niet meer
heb gezien. Indien er onder uwe huisgenoten zich mochten bevinden,
welke lust hebben eenige dagen naar buiten te komen overbrengen, zul-
len zij ons zeer welkom zijn. De lente is zoo uitzonderlijk schoon en al-
les staat zoo buitengewoon, dat men thans waarlijk te lande geniet. Wij
hebben twee kamers ter beschikking.

Grand'maman stelt het zeer goed en groet u allen. Gelief aan uwen va-
der te zeggen dat de topinambours uitstaan, zeer malsch en schoon.
Het porceleinschilderen gaat goed voort, hoewel het deze laatste dagen
om reden van andere huivalliger bezigheden wat stil heeft gelegen. Ik
vind er bijzonder vermaak in ; indien het niet is, dat ik met niets dan
zeer beleefde menschen heb te doen, welke uit vriendelijkheid meer
enthousiasme toonen dan zij waarlijk gevoelen, moet ik denken, dat het
geen verloren werk is, zoozeer word ik aangemoedigd van allen, die
het zien. (18)

(in postscriptum)

Het buitengoed van den Griffier Blomme is verhuurd aan twee zeer rijke Juffrouwen met twee knechten en twee meiden, groote 'tjeeffessen naar ik hoor. Het zal nu nog wat gaan verslechteren hier. (19)

NEVELE, 15 OCTOBER 1879.

Uw benoeming en degene van Léon hebben ons het grootste genoegen gedaan. Uw telegram is hier iets voor twee uren toegekomen.

Het is een groot geluk voor u beiden, te meer daar Luik eene stad is, die u als woonplaats wel bevat en gij er overigens vele bekenden hebt. Le revers de la médaille is, dat gij voor de voldoening der hierblijvenden, wat verre moet, doch dat is bij de groote zaak niet in aanmerking te nemen. Wie weet, hoelang de liberalen het nog zullen uithouden, het is dus maar best geborgen zu sein, zooals de Duitschen zeggen... Ik hoop u vóór uw vertrek te zien, alle dagen zijn goed uitgezonderd toekomende maandag, als wanneer ik naar Meigem kermis ben uitgenoodigd. (20) Te Poesele waren er vóór de opening der vrije school zeventien kinderen in de oude school, énorme getal voor zulk eene kleine gemeente, ik weet niet of er thans meer of minder zijn.

Te Meigem geen één, de onderwijzer was nochtans zeer bemind.

De schoolmeester of ondermeester van Astene is de zoon van den veldwachter van Meigem. Op heel Astene krijgt hij geen logement en zelfs hoegenaamd geen eten. Hij moet naar Deynze of naar Meigem door den donkeren en over de vaart, ik geloof, dat hij geene leerlingen heeft, maar acte de présence moet doen.

De pastoor van Vosselaere heeft nu al twee zondagen direkt op mijnheer d'Ousselgem uitgevaren, onbetaalbaar colerig en comiek, heeft men mij verzekerd ; ik vroeg nader bescheid aan Mme de Juge (21), zij vreesde, dat het in de Flandre mocht overgedrukt worden en wenschte dat niet, zei ze, hoe spijtig ! Hetgeen zij ervan vertelde was te onbepaald om het u te schrijven, maar het moet zeer kluchtig zijn geweest. Het is maar jammer, dat hij zal verplaatst worden en er een intrigant in de plaats zal komen, die Mr. d'Ousselgem, thans zeer kwaad, wel zal weten op zijnen kant te krijgen.

Ik weet niet, hoeveel leerlingen hier thans zijn en geloof rond de veertig. (22)

Te Zeveren heeft de pastoor zes en twintig franken kunnen samenkriggen om eene nieuwe school te bouwen. Geweigerd hebbend den catechismus in de gemeente school te geven is hij op voorstel van den burgemeester met algemeene stemmen door den raad honderd franken van de gemeente afgetrokken ; de jaarwedde van den ouden onderwijzer is integendeel met twee honderd franken verhoogd geworden.

Te Vijnckt heeft de schoolmeester bij het uitgaan der kerk, waar de pastoor op de wet of de oude scholen of hem zelve, ik weet niet goed, had uitgevallen een tegensermoen gehouden met al het volk rond hem, dat riep : „Vivan onzen schoolmeester !” Oncle Louis zal het u altermaal vertellen ; het ware goed daarover nauwkeurig bescheid te weten om het in de gazet te stellen ; doch het moet *heel exact* zijn, anders is het gevaarlijk en beneemt het vertrouwen in het nieuws, dat de partij vermeldt. Nogmaals veel geluk !

Adieu

Virginie

Grand'Mama is zeer wel.

NEVELE, ... 1880.

... Mijn nieuw huis vordert goed : voor den 1 april zal ik er in zijn. (23)
Ik ben hier reeds driemaal en half overstroomd geweest, de laatste maal is het niet voorts gegaan...

NEVELE, 4 FEBRUARI 1880.

...Ik schik hier niet te blijven en mij in Gent een klein huis te huren. Ik heb hier nochtans zoo gaarn gewoond ! Doch nu ik alleen overblijf, vertrek ik liever. Dit zal echter wellicht nog niet dadelijk zijn...

NEVELE, 3 MEI 1880.

...Onze hulponderwijzer is gestorven ; zijn zusters zijn vrijzinnig en intelligent... (24)

NEVELE, 24 OCTOBER 1880.

Ik ga tegen onkel Karels wonen Ottogracht 8, in een huisje van beneden staak. (25)

Ik laat mijne meid gaan.

De aannemer werkt niet voort.

Het zal me veel ontstellen Nevele te verlaten, eens weg zal het toch beter zijn, thans bijzonderlijk, dat het winter wordt.

NASCHRIFT.

1. Rosalie Loveling werd begraven op het kerkhof van Sint-Amandsberg op 7 mei „ten 4 uren namiddag”, verder vermeldt de rouwbrief : „Een lijkdienst zal geschieden in de kerk van Nevele op donderdag 20 mei 1875 ten 10 uren voormiddag”.

Het later celebreren van een lijkdienst was dat toen een uiting van vrijzinnigheid ?

Zo zijn er te Nevele nog een paar dergelijke gevallen.

Notaris Bernard Dierick, de tegenkandidaat van Léonce Mulle de Terschueren, overleden in 1881, wordt ook met een dergelijke begrafenisplechtigheid bedacht : „De begraafing zal plaats hebben te Nevele, zaterdag 8 oktober, om 3 uren namiddag. De lijkdienst zal geschieden in de kerk van Nevele, maandag 17 oktober, om 9 uren 's morgens”.

Hetzelfde doet zich voor bij het overlijden van A. Schattemen, opvolger van Léonce Mulle als burgemeester van Nevele : „L'enterrement aura lieu à Nevele le 1er juin 1885 à 3 heures de relevée. Le service funèbre...sera célébré en l'église paroissiale de Nevele, le mardi 16 juin 1885 à 10 heures du matin”.

Daartegenover staat de begrafenisplechtigheid van de overtuigde gelovigen met de aanwezigheid van het lijk in de kerk.

Bij het overlijden van Emile-Pierre Mulle in 1886, vader van burgemeester Léonce, vermeldt de rouwbrief : „Le service, *corps présent*,...sera célébré en l'église de Nevele...”.

Op de rouwbrief van Auguste de Deurwaerder, de tweede man van Adela Fobe, staat : „Le service funèbre, *corps présent*,...sera célébré en l'Eglise paroissiale de Nevele, le mercredi 2 novembre 1892, à 10 heures du matin”.

Dat al of niet aanwezig zijn van het lijk bij de begrafenisplechtigheid is wel een opvallend verschijnsel om zijn overtuiging af te leggen, maar dat zal natuurlijk niet eigen geweest zijn aan Nevele alleen.

2. In 1872 heeft het liberaal Gents Stadsbestuur een stedelijk kerkhof opengesteld aan de Palinghuizen. De geestelijkheid heeft er de begrafenis tegengewerkt, omdat het geen gewijd kerkhof was. Te dien tijde was de „kerkhovenkwestie”, zowel in het binnenland als in het buitenland, een heet hangijzer in het politieke leven. Te Gent werd dat nieuw kerkhof in de „katolieke” volksmond, geuzenkerkhof of geuzenhof geheten.

Rosalie Loveling werd nu begraven op het kerkhof van Sint-Amandsberg. Dat er bij haar overlijden door de familieleden over de keuze van het kerkhof gesproken werd, vernemen we uit een brief van Hélène, geschreven op 5 mei 1875 aan haar broer Paul Fredericq : „Tante Rosalie a demandé à être enterrée à Gand et comme Grand' maman et les Buysse se sont opposés au Geuzenkerkhof, on l'entera vendredi après-midi au cimetière de St.-Amand”. (Tante Rosalie heeft gevraagd begraven te worden te Gent en daar Grootmoeder en de Buysse zich verzet hebben tegen het Geuzenkerkhof, werd ze vrijdag begraven op het kerkhof van Sint-Amandsberg).

Grootmoeder is Marie Comparé, de Buysse Louis en zijn vrouw Pauline Loveling. Deze laatste, overleden in 1909, werd ook op het kerkhof van Sint-Amandsberg begraven in de grafkelder waar ook E. De Keyser en Alice Buysse rusten.

Paul Fredericq, Virginie Loveling en Cyriel Buysse werden op het stedelijk kerkhof begraven.

3. In het dagboek van Paul Fredericq, dat in handschrift berust in de Centrale Bibliotheek van de RUG, lezen we op 5 aug. 1915 : „Ik ga Tante Rosalie Loveling's graf op 't Kerkhof van Sint-Amandsberg bezoeken. Ik vind er eenen arduinen splinternieuwen sarkophaag met grooten palmtak in den steen gekapt boven het opschrift

Rosalie
Loving
4 mei
1875

Het afgebrokkeld klein steentje van vroeger was veel beter dan dit lompe getrek à la Buchholz. De grafmaker, die er mij naar leidde en een sigaar kreeg, zei mij, dat Mad. De Keyser (Alice Buysse) dat beredderd had”.

J. VAN DE CASTEELE

VOETNOTEN :

- (1) A. VAN ELSLANDER, *De „Biografie” van Virginie Loveling*, Gent 1963.
V. LOVELING, *Herinneringen, bijeengebracht en ingeleid door Antonin van Elslander*, Hasselt, 1969.
- (2) A. VAN ELSLANDER, *a.w.*, p. 19.
- (3) J. VAN DE CASTEELE, *Het burgermeesterschap van Léonce Mulle de Terschueren, zoals het was en zoals Buysse het zag*, in *Driemaandelijks berichtenblad van de heemkundige kring Het Land van Nevele*, jg. VI (1975), p. 49.
- (4) J. VAN DE CASTEELE, *De Virginie Loveling-hulde in 1912 : Nevele wou niet achterblijven*, in *Confrontaties met Virginie Loveling*, Monografieën van de heemkundige kring Het Land van Nevele, 1974, p. 41, noot 7.

- (5) Twintig duizend pelgrims, dat lijkt toch overdreven. Wij menen dat er een 0 teveel is.
Het kapelleken : bedoeld wordt hier de kapel in de Oostbroek gelegen.
- (6) Léon Fredericq (1851-1935), professor in de medische wetenschappen aan de Universiteit te Luik, broeder van Paul.
- (7) Dr. Boddaert was de Gentse professor die Rosalie in behandeling had.
- (8) Virginie Loveling zegt in haar „Biografie“ : „Wanneer ik bij het „blindekalle“ spelen vastgegrepen werd door de geblinddoekte, riepen de anderen : „Kattevlesch I“, dit beduidde „loslaten“, omdat ik nog te klein was“, p. 13.
- (9) De Kranepoel te Aalter-Bellem, een geliefkoosd recreatieoord voor de familie Fredericq, Loveling, Buysse. Er werd ook in de poel gezwommen.
- (10) Tony Bergmann (1835-1874) ; zijn vrouw, Elisa van Acker (1839-1934), onderhield een drukke korrespondentie met Virginie Loveling.
- (11) Louis Buysse, vader van Cyriel ; Pauline, de moeder. Wordt er gesproken van tante en onkel, dan is dat uit het standpunt van Paul Fredericq, de neef.
- (12) Léonie (1859-1887), dochter van Joseph Fredericq en Ursula Cackaert, was onderwijzeres in de gemeenteschool te Aalter, toen de schoolstrijd er in al zijn hevigheid woedde.
Zie FREDERICQ L., *Notes sur la famille Fredericq-Beaucarne*, p. 43, z.d.
- (13) De gangbare Franse uitdrukking is „les ficelles“ : de kneepjes, het traukje.
- (14) Paul Fredericq bereidde toen een speciaal doctoraat in de geschiedenis voor. Hij legde het examen af op 19 juni 1875. Zie H. VAN WERVEKE, *Paul Fredericq in Liber Memorialis RUG*, deel I, p. 29.
Onkel Karel, de oudere broer van de gezusters.

- (15) Nica : Véronique Fredericq (1855-1915), zuster van Paul.
- (16) „De Eerw. Heer J.B. Dauw, pastoor van Vosselare sedert 1862,... is na eene lange ziekelijkheid, uitgeput van krachten, in de Heer ontslapen den 8 februari, in den ouderdom van omtrent 69 jaren”.
De Godsdienstige Week van Vlaanderen, 11 febr. 1876.
- (17) Alice, zuster van Cyriel Buysse, huwde in 1892 E. De Keyser.
- (18) De familie Buysse bezit nu nog een porseleinen servies van 72 stuks, dat door Virginie Loveling versierd werd. Een gedeelte ervan prijkte op de Tentoonstelling Rosalie Loveling, Sint-Amandsberg, nov. 1975. Zie katalogus opgemaakt door Dr. M. Gysseling, p. 11.
- (19) „Tjeeven” : aanhangers van de katolieke partij.
- (20) Dat zal bij de familie Van Wontergem geweest zijn.
Zie J. VAN DE CASTEELE, *De Virginie Loveling-hulde*, a.w., p. 41, noot 5.
- (21) Mme de Juge is Adela Fobe, gehuwd met Adolphe Schatteman.
Zie J. VAN DE CASTEELE, *Adèle Charlotte Fobe, de Nevelse vriendin van Virginie Loveling*, in *Berichtenblad van de heemkundige kring Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), p. 35-52.
- (22) Over de schoolstrijd te Nevele, zie TAELDEMAN J., *Cyriel Buysse's „Verslagen over den Gemeenteraad van Nevele”*, in *Monografieën van de heemkundige kring Het Land van Nevele*, 1972, p. 33-121. Ook VAN DE CASTEELE J., *Het burgemeesterschap van Léonce Mulle*, a.w.
- (23) Te Gent in de Marnixstraat, nu nr. 32. Grootmoeder Marie Comparé, overleed op 14 dec. 1879.
- (24) Het betreft hier Karel Claeys, zijn zusters waren „meesteressen in de zondagschool”. Zie VAN DE CASTEELE J., *Het burgemeesterschap van Léonce Mulle*, waar in bijlage de integrale tekst gepubliceerd is van het „schoolonderzoek” te Nevele, in 1880.
- (25) Virginie Loveling werd, op 9 oktober 1880, afgeschreven op het bevolkingsregister te Nevele.

DORPSGEBEURTENISSEN UIT VROEGERE EEUWEN IN HET LAND VAN NEVELE

Een postume baby.

Toen Marie Magdalene Beirnaert fa. Jacob, jongedochter, „*van kinde was verlost*“ liep in Merendree het gerucht „*dat sij het selve kint hadde gebaert door de wercken van Daniel Roets*“ jongman die van 3 mei 1765 tot 9 maart 1768 „*als knecht heeft gewoont*“ op de hofstede van haar vader, en enkele maanden vóór de bevalling, op 26 maart 1768 was gestorven.

Jacob Beirnaert, die blijkbaar tevergeefs bij de familie Roets aandrong op onderhoudsgeld voor het kindje van zijn dochter, diende bij de wethouders van Merendree klacht in. Het door hem aangevraagde getuigenverhoor moest aantonen dat de overleden Daniel Roets wel degelijk de vermeende vader was.

Als eerste getuige werd Geeraert Van Wassenhove fs. Gillis, 56 j., „*Jantsman van stile*“ gedagvaard. „*In eede gestelt*“ vertelde hij, in aanwezigheid van Jan en Matheus Roets en van Gillis Baele gehuwd met Anne Marie Roets, „*ten somersaisoene ten jaere 1767 seer dickwils thebben gewerckt voor ende op dhofstede van dheer Coolman*“, die door Jacob Beirnaert „*in pachte gebruyckt*“ werd.

Bij deze gelegenheid had hij verscheidene malen „*gesien ende onder-vonden*“ dat Daniel Roets „*op bedeckte plaetsen*“ Marie Magdalena Beirnaert „*was caresserende ende vleyende*“.

„*Uyt cœurjeusheit ter dier causen ingenomen*“ was hij „*in het œynde vande maent july ofte wel in het beginsel vande maent ougste 1767*“ reeds „*van ten drij uren ofte daer ontrent des morghens*“ op de hofstede gekomen, en had hem „*aldaer bedockten gehauden om te bespieden ende te ondervinden*“ of de jongelui „*als daer ievens mede besigh waeren ende waarmede*“.

Hij had gezien „*ten tijde alles noch toe was ende niemant anders op het hof*“ dat Marie Magdalene „*in den coeystal besigh*“ was „*met coeyen te melken ende Daneel dicte jegens haer*“ zat „*met sijn handt onder haeren rock*“.

Toen hij „des anderdags wederom van ten drij uren smorghens daer naer toe is gegaen” vond hij beiden „in de schuere sonder eenigh werk te doen”. „Hem alsdan gewaere geworden” zijnde, was Daniel „met alle verbaestheyte” aanstonds „uyt de schuere” gelopen „sprynghende over het ryncket (1)”, gevolgd door Marie Magdalene die „in het springhen over het rynket daer aen een weynigh is blijven aeperen met haeren rock”.

De gluurder zag dat het meisje „rood van schaemte” was, „hebbende de mutse ende snuytdoeck geheel verdrayt, den rock van vooren verrumpelt, den rugge en den rock van achter vol stroodt, haere oogen niet durvende opslaeghen”.

„Gijlieden sijt gelijk de partrijzen in de maerte” zei hij tegen de verliefden, „maer het is te vreesen dat daer uyt quackelen sullen voortkomen”, waarop de jongman had geantwoord : „Het is meynschelijck”.

Als tweede getuige werd Philippe De Boosere fs. Joos, 21 j., paardeknecht, opgeroepen, die op de hofstede van Jacob Beirnaert dikwijls was „blijven slapen om de verre afgelegentheyte van sijne woonynge”.

Op een zekeren dag, einde juli of begin augustus 1767, was hij 's morgens vroeg „gegaen naer den hovenbuer ende de deure ten deele open stekende” had hij gezien dat Daniel Roets „als dan van Marie Magdalena met een haeste weghliep naer den oven, sijnde seer verbaest, gealtereert ende beschaemt”. Ook het meisje was „root ende galterreert”, „haeren rugge ende het achterste van haeren rock vol lemen” (2).

Toen de paardeknecht hen spottend vroeg „of den oven al eet was” was Daniel „geheel verwerrent, galterreertende veranderende van aansichte”.

Als derde getuige verscheen Pieter De Wulf fs. Jan, 39 j., „jantsman van style, wonende met sijne moeder”, een „seer goeden ende confidenten vrient” van Daniel.

„Komende vanden barbier Jan De Clerck in den jaere 1768” had Daniel hem toevertrouwd „dat hij de toekomende meymaent ofte te vooren saude getrouwt hebben met Marie Magdalena Beirnaert”.

(1) Valdeurtje.

(2) Stoppels van vlas, stro van koren.

En toen zijn vriend zei : „Gij sijt eenen sot, gij en sult haer niet krijghen“, had hij geantwoord : „Als gij dan de reden sult sien, gij en sult niet seggen dat ick sot ben“ en dat hij „ginck sorghen voor eene woonynghen, dat sij hunnen cost wel condon winnen al wast dat sij maer en hadden voor woonynge eene kaemer, mits hij conde weven ende Marie Magdalena spinnen“.

Op 25 maart, dag vóór het overlijden, bezocht Pieter De Wulf zijn vriend aan het ziekbed, die hem nog toefluisterde : „Pieter, ick hebbe u soo veel geseydt ende gij en hebt mij noyt ondervraeght, ick saude u geirne noch wat seggen“. Tot een vertrouwelijk gesprek was het echter niet gekomen nadat Pieter zijn zieke kameraad bemoedigde met : „Daniel, wij sullen noch wel tsamen sijn als gij genesen sijt, wij sullen als dan noch wel tsamen kouten“.

Aan Francies De Craene fs. Stoffel, 32 j., „Jantsman ende hantwercker van style“ en aan Joanna Roets fa. Pieter, 40 j., zijn echtgenote, had Daniel Roets „drij a vier weken voor sijne sieckte, waer van hij gestorven is“ gezegd „dat hij het geldt, twelcke hij aen hun te bewaeren hadde gegeven, geirne wederom saude gehadt hebben voor de maent van meye om dat hij het selve noodigh saude gehadt hebben om te trauwen“. En op een „sekeren keer“ had Daniel hun gezegd „dat hij saude getrauwdt hebben met Marie Magdalena Beirnaert ende waerschijnlijk saude gaen wonnen hebben op het hofstedeken, bewont bij Lieven Roets“.

Francies Stevens fs. Pieter, 37 j., „Jantsman ende wever“ en Joosijntien Cornelis fa. Jacques, 38 j., zijn vrouw, hadden „in de maent van february 1768“ aan Daniel „gevraeght derthien ponden grooten wisselgelt voor den tijdt van twee ofte drij maenden“, maar de jongman had gezegd : „Ick saude u lieden geerne dienst doen maer ick sal mijn gelt selfs van doen hebben want ick gaen trauwen met onze mie, ende dat mischien noch voor meye“.

Tenslotte vertelde Lieven Roets fs. Pieter, 50 j., „Jantsman ende coopman in gaeren“ als laatste getuige, dat Daniel Roets voor zijn dood bij hem ziek te bed lag en er het bezoek kreeg van de echtgenote van Jacob Beirnaert, die vroeg „hoe dat het met hem ginck ende dat hij niet anders en dede dan suchten ende weenen“.

Toen hij aan de zieke, die hem vroeg de pastoor te halen om te biechten, zei „dat hij soo veele niet te biechten en hadde“ had Daniel Roets geantwoord : „Ge en weet niet wat sondaer dat ick ben“.

Door de verklaringen van de getuigen werd toch wel overduidelijk aangetoond wie de vader was van het kindje dat Marie Magdalena Beirnaert had gebaard.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 173).

*

*

*

Al spelend door het ijs gezakt.

Op 1 februari 1743 ging de kleine Philippe Taets, 10 jaar oud, zoontje van Lieven en Pieternelle Braet, wonende op de wijk Velde te Merendree, „omtrent den neghen uren smorghens“ spelen met „sijnen cruysbooghen ende eenighe bautiens (1)“.

Lieven Taets fs. Guille die omstreeks hetzelfde uur „naer sijn lant“ reed „met eenen cortewaeghen om tselve te messen“ zag zijn zoontje „met eenen cruysbooghen“ op zijn hof rondlopen.

Toen hij enige tijd later „omtrent den thien a elf uren“, „thuys ghecommen sijnde van het messen met sijnen curtewaeghen“ zijn zoontje niet bemerkte, be kroop hem de angst.

Hij zei tegen zijn vrouw : „Ick en sie het kindt niet. Saude het wel versmoort sijn“. „Jesus, ick en ghelooft niet“, antwoordde Pieternelle.

Verschrikt gingen beiden hun kind zoeken. Ze vonden „sijn hoetien op den cant“ van een put „die maer van desen jaere nieuwe ghedolven en was“. Het „kint lagh met sijnen rugghe om hooghe onder het ijs“. In „het water“ dreven „twee bautiens“.

Vader Taets trok het lijkje „met eenen meshaecken“ uit het water en droeg het eerst „naer sijn schuere ende vandaer in sijn huys“ en legde het „inde keucken op wat stroot“.

De wethouders van Merendree die zich „ghetransporteert“ hebben „ten huysse van Lieven Taets“, vergezeld van Jooris Claeys „ghesworren meester cherugien“ te Landegem, verleenden aan de vader toelating

(1) Staafjes, stokjes

„het doode lichaam” „als wesende een ongheluck” „te begraeven op de ghewijde aerde tsijnen coste”.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 173).

*

*

*

Krakeel met doodsbedreigingen ?

Jan De Baets lag in geschil met Joanna De Baets weduwe van Jooris Maenhaut.

Op maandag 11 februari 1743 *„den dagh van thauden vande venditie van boomen van mevrouw van Vinderhaute”* zat Jan De Baets in de herberg van Jan Bresseel *„tavernier ende wynckelier”* te Merendree.

Toen Joanna De Baets met hare dochter *„Joorijntien Maenhaut, huysvrauue van Jan Haerens”* in de winkel binnenkwam *„tot het coopen van eenighe wynckelwaere”* zei Jan De Baets tegen haar : *„Ghij hebt mij gisteren door uwen pachter veel gheluckx gheweynst met het proces, tgonne ick hebbe jehens ulieden inden Raede van Vlaenderen ende ick wensche u oock veel gheluckx”.*

Joanna De Baets antwoordde hem *„dat haar gheen ghelucke te veel en conde gheweynst worden”.*

De weduwe die beweerde daarna door De Baets te zijn bedreigd, maakt achteraf de zaak aanhangig bij de schepenbank van Merendree.

Ze deed hierbij een beroep op enkele getuigen namelijk op Isabelle Causse 60 j., echtgenote van Jan Bresseel, haar zonen Pieter Bresseel 34 j. wonende te Merendree en Doris Bresseel 21 j. wonende te Knesselare, alsook op Pieter Iduyt en Lieven De Baets fs. Pieter 30 j. wonende te Merendree.

Volgens de versie van de weduwe, die door de getuigen niet ten volle werd bevestigd, zou een venijnige De Baets tijdens het krakeel tegen haar gezegd hebben :

„Ick moet versyncken inden afgrondt vande helle ende de aerde moet opengaen in cas ghij het proces niet ten onrechten en hebt ghewonnen

door giften ende gaeven met uwen deugenietschen hoop ende door den advocaet Coolman, die eenen schelme is ende alle de gunne die hun met de saecke hebben bemoeyt”.

Hij zou haar „*diferente enorme injurien (1)*” naar het hoofd hebben geslingerd en „*ghemenaceert te slaen ofte stampen ende sulckx saude ghedaen hebben ten ware sulckx*” niet belet was geweest door sommigen die de ruziemaker „*hebben vaste ghehouden*” terwijl hij „*met d’uyterste ghewelt*” riep :

„*Waer ende wanneer ick u vinde op de straete ofte ander plaetsen, ick sal u in duysent schellen ende reepen sneyen*”.

Jan De Baets bekende dat hij „*eenighe injurien heeft aengheseydt*” zonder geweld te gebruiken en „*sonder eenigh ghewach ghemaect te hebben van den advocaet Coolman*”.

Toen Joorijntien Maenhaut, dochter van de weduwe, in de woordenwisseling tussenkam met „*men saude beter spreken van accort*” zou hij volgens zijn verhaal gezegd hebben :

„*ick saudemij liever inschellen laeten snijden ofte in een scheersmeulen laten maelen, en mijn laest oortien (2) daer aen hanghen, als t’accorderen*”.

Judocus Bauters fs. Jan 41 j. „*woonachtigh tot Belsele*”, Gillis Cornelis fs. Jan 26 j., Jan De Buck fs. Jan 32 j. en Lowijs Maenhaut fs. Jooris 58 j., inwoners van Merendree die ook tijdens het krakeel in de herberg vertoefden en door Jan De Baets als getuigen werden aangeduid, bevestigden deze versie in grote lijnen.

„*Heer ende Meester Petrus Jacobus Oosterlynck, onder pastoor*” van Merendree die eveneens door De Baets als getuige werd opgegeven, werd door de wethouders niet gedagvaard. De kerk moet in het midden blijven, meende men wellicht.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 173).

*

*

*

(1) Beledigingen, scheldwoorden.

(2) Oortje, muntstuk.

Wanhopig door een slepende ziekte.

Baudewijn De Meyere, inwoner van Merendree, had „*eenighen tijdt sieck te bedde ghelegghen*“. Nog steeds ziekelijk was hij „*over hende ghegaen*“, „*somtijts te bedde ligghende, somtijts gaende ende staende*“.

Dweyn Roets fs. Joos, 56 j., zijn naaste gebuur, stond op het land te spitten toen Baudewijn „*aldaer is gehepasseert over den cautere*“. Op de vraag „*hoe het met hem ginck*“ antwoordde hij somber : „*Quaemer iemant met eenen hamer, dat hij mij velde (1)*“, waarop de spitter troostte : „*Ghij en moogt dat niet peysen, als het Godt belieft, het sal beteren*“.

Ook aan Jooris Stofferis fs. Pieter 45 j., een andere gebuur, kloeg de landsman „*over sijn lanckdurige sieckte, aermoede ende meserie*“. „*Jooris, mijnen cammeraede*“ zei hij andermaal „*neemt eenen hamere ende slaet mij doot*“.

Een paar dagen later op zondag 1 mei 1678 gaf Livine Cocquyt, 32 j., vrouw van Jooris Stofferis de ziekelijke man te drinken die zich nog steeds ellendig voelde en wanhopig uitriep : „*Neemt een mes, steek mij doot, steekt mij de kele. Ick salt u soo geerne vergeven*“.

's Maandags voelde De Meyere zich blijkbaar iets beter want „*voor den noene*“ kwam hij aan Roets vragen „*om gheholpen te worden tot het vermaeken vande haeghen scheidende hemlieden hof*“. Maar toen de gebuur zijn diensten toezegde met „*ick wilde wel dat het vermaeckt waere*“ lamenterde hij toch opnieuw „*of ick het leven sal*“.

Dezelfde namiddag weefde Stofferis in het huis van zijn gebuur „*aen een laeken dat De Meyere op sijn ghetauwe begonst hadde*“. „*Teghen den avond*“ vooraleer de buurman „*ontrent sonnen onderganck van daer is vertrocken naer sijn huys*“ had de kranke man „*eenighen tijdt bij hen gheseten op den trap vande soldersteeghe sonder veel te spreken*“.

Toen Stofferis „*in het vallen vanden avond*“ verbleef „*in het huys daer Geeraert De Meyere ghewoont heeft, daer toe hij van wegghen de hoors (2) ansocht is gheweest*“ kwam aldaar Marie Schoofs, vrouw van Baudewijn De Meyere, binnengelopen.

(1) Vellen = doden.

(2) Oir = erfgenaam.

Ze vertelde „dat haer man vuyt was ende voor als noch niet thuys ghecommen“ en verzocht haar gebuur „om daer naer te gaen soucken“.

De buurman ging met haar naar de hofstede, alwaar zij „ghesocht ende gheropen hebben bij de schuere ende daer ontrent, sonder hem te vinden“.

's Anderendaags morgen „omtrent een half huere voor sonnen opganck“ kwam de verschrikte buurvrouw opnieuw bij Stofferis en zei „dat haeren man alsnoch niet thuys en was“ en vroeg hem „dat hij wederom met haer soude willen gaen soucken“.

Op de bedenking van de echtgenote „soude mijnen man versmoort zijn ofte erghens int water ghevallen“ nam de buurman „een elsen pertse“ en heeft „daermede ghevrocht in eenen put liggende achter haeren huys“.

„Door het roeren van het water“ hief hij tenslotte met ontzetting „het doot lichaem“ van zijn gebuur uit de diepte van de put.

Samen met Roelant De Meyere, broer van de dode die hij haastig ter hulp had geroepen, trok Stofferis het lijk op de rand van de put alwaar het dezelfde voormiddag door Jan Poppe „meester cherugijn residerende tot Lovendegem“ in aanwezigheid van baljuw en schepenen van Merendree werd onderzocht.

Uit dit onderzoek bleek dat de drenkeling „inde kele ghesneden was met een mes, dweers ende oock meteen point innewaert ghesteken, soo dat daer doore geopent was de stroote vande kele, daer den adem door comt“, hetgeen de dood had veroorzaakt. Op het lijk dat ontkleed werd, werd verder „geene de minste andere wonde nochte teeken van quetschuere bevonden“.

Achter de woonstede vond men de hoed die De Meyere „ghewent was te draghen, benefens een mes ende eenich bloet soo ter aerden als hanghende an eenighe blaederen van haeselaeren hout daer neffen staende“.

Na ondervraging van de geburen werd door de wethouders van Merendree uiteindelijk gekonkludeerd dat de ongelukkige „sijn selven heeft ter doot ghebracht“.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 172).

*

*

*

Een steekpartij aan het hofgat.

Pieter Claeys fs. Willem, 55 j., woonde met zijn vrouw Tanneken Bru-
neel fa. Jan, 54 j., weduwe van Olivier Goethals, op een hofstede te
Merendree.

Op de avond van 28 september 1664 hoorde hun 20-jarige zoon Guil-
liaeme Claeys, jongman, die hoeveknecht was bij Charles Vander Ven-
net en „naer den meersch met het peert van sijnen meester“ was gere-
den in het naar huis komen „ontrent ofte op het hof van sijn vader“
het getier van „eenighe personen“.

Hij is „derrewaerts ghegaen om te siene wat daer schuyldde“ terwijl een
persoon „hem in 't ghemoet ghecommen“ was, „den welcken meende
te aggresseren ten hadde gheweest dat hij hem omvluchte eenighe
sticken landts van het huys van sijnen vaeder, alwaer hij bleef ligghen
in eenen elscant“.

Pieter Claeys en zijn vrouw Tanneken waren op het wild geroep „vuyt
hun bedde“ opgestaan. „Nemende een vorcke in sijn handt omme hem
te defenderen niet wetende wie het was“ ging de landsman en zijn echt-
genote „buyten den huysen“ „tot bij het hofgat“, waar Bauduyn Van
Wassenhove fs. Bauduyn, jongman, en Gillis De Voghelaere stonden en
tierden : „Marju, alon, avance“. Pieter vroeg hen : „Wel gasten, wat wilt
gyelder al hebben van mijn cnechten (1)“

Pieter Goethals fs. Olivier, 26 j., ongehuwde zoon van Tanneken Bru-
neel uit haar eerste huwelijk, „wesende ten huysen van sijnen schoonva-
der (2) op sijn bedde om te rusten“ had ook het „roepen ende tieren“
„ende ander onbehoorlijcke ende brootdronckighe woorden“ gehoord
en was medegegaan tot aan het hofgat.

„Naer veele injuriense woorden“ trok Bauduyn Van Wassenhove een
mes „stekende hebbe goet valle goet“ naar de landslieden. De wildeman
gaf Tanneken „met sijn mes eene steke onder de sluycker heupe ende
emidiaetelyck er naer“ ontving haar man die „hem defensivelyck hadde
gedefendeert“ met de vork eveneens een messteek „oock onder de
sluycker heupe van achter“.

(1) Knechtjongens = jongens.

(2) Hier : stiefvader.

Nadat de gekwetsten in hun woning waren gesukkeld, kwam Van Wasenhove „hem ermede noch niet ghenoughend“ „als een gheweldenaere ofte moordenaere op de deure“ van het huis gestormd om deze „met gheweldt op den vloer te loopen“, hetgeen hem niet is gelukt waarna de dronkemannen de „draeyboomen ende d'eeckens vande hofstede“ afwierpen.

Toen Pieter Goethals „van achter inden hof ghegaen was clopende op eenen cettel om assistentie vande ghebeuren thebben, roepende moort“ wierpen ze naar hem „met clippels (3)“.

De Voghelaere drong nog het huis binnen roepende „waer sijn sij die moordenaers ende fielten (4)“ doch liet het hierbij als hij zag dat de boer en de boerin „aldaer ter aerden soo derrelick ghequest waren liggende“.

De gebuur Guilliaeme Steyaert fs. Pieter, 25 j., was op het geroep „ontrent het hof van Pieter Claeys“ „eyndelynghe opghestaen van sijn bedde“ en had zijn venster geopend „omme te hooren wat datter ten hove van sijnen ghebeur was ghebeurende“ Toen Pieter Goethals tusslotte kwam vragen „of hij niet saude believeen met hem eens te comen ten huuse van sijnen vaeder“ ging hij mede en was daarna samen met Michiel De Puyt opgestapt naar Pieter Claeys „cheriguyn“ te Landegem die dezelfde avond de gekwetsten heeft verzorgd.

De deerlijk toetgetakelde boer die door de wondheler dagelijks werd „vermaeckt ende ghecureert“, stierf tengevolge van de kwetsuur op de „veertiende dach“. Tanneken Bruneel die „vande quetsuere er van te bedde ghelegghen heeft onder d'handen vanden docteur ende medecijnen ontrent de vijf weken ende oock int eerste niet sonder groot pryckel van doodt“ herstelde gelukkiglijk.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 172).

*

*

*

Berten MARTENS, De Pinte.

(3) Knuppel.

(4) Fiel : schurk.

DE STEENTIJDVONDSTEN VAN NEVELE EN VOSSLARE

1. Inleiding.

Duizenden jaren geleden moest de mens zich behelpen met werktuigen vervaardigd uit steen, zoals vuistbijlen, meslemmers, krabbers, boorpunten en pijlpunten.

Die periode van de prehistorie noemt men in de wetenschap *steentijd*. De steentijd wordt verdeeld in drie perioden : Paleolithicum (oudsteentijd), Mesolithicum (middensteentijd) en Neolithicum (jongsteentijd). Elk van deze 3 perioden is op haar beurt nog eens verdeeld in 3 perioden. Middensteentijd bevat vroeg-, midden- en jongmiddensteentijd.

Over het algemeen behielp de mens zich met een stuk ruwe steen in de oudsteentijd. In de middensteentijd leerde hij ze bewerken en bijwerken, men spreekt dan van „*retoucheren*“, bijv. een stuk heeft een mooie „*retouche*“.

Deze retouche bekomt men door het afslaan van kleine tot zeer kleine schilfertjes aan de rand van de snede. Zo wordt het stenen gebruiksvoorwerp beter bruikbaar en wordt het een verfijnd gereedschap. De middensteentijd is dan ook gekenmerkt door de bijzondere kleine en fijne bewerkte voorwerpen „*microlithen*“ (dit betekent letterlijk : „*kleine stenen*“). In de jongsteentijd werden dan de voorwerpen gepolijst.

2. Silex.

De silex, ook vuursteen genoemd, is een dicht en fijn kristallijn gesteente dat bestaat uit vrij zuivere kiezel. Het ontstaat als kiezelzuurconcentraties bijzonder in krijtafzettingen, waarin het in onregelmatige lagen voorkomt.

Daarnaast wordt silex in zeer verspreide knollen aangetroffen. Dit gesteente dat bij splijting harde, messcherpe kanten krijgt is dus een van de eerste materialen die de mens heeft gebruikt voor het maken van zijn werktuigen.

Silex is zeer verschillend van kleur, het kan zwart zijn, hoogblauw, blauwgrijs, gevlekt, grijs en zelfs honinggachting.

In de oudsteentijd vervaardigde men kernartefacten (1), hierbij werden zolang scherven van een silexknol afgeslagen tot de kern de gewenste vorm had gekregen. Later paste men de methode van de afslagartefacten toe, een knol werd zo bewerkt dat aan een zijde een vlak ontstond. Bij het slaan hierop kwamen lange scherven vrij, waaruit dan een werktuig werd gemaakt.

Silex werd gezocht of gewonnen over bijna heel Europa. Het werd verhandeld al dan niet bewerkt. De silexmijnbouw dateert van omstreeks 3000 voor Christus. In ons land is de silexmijn van Spiennes wellicht de meest bekende. Enkele andere vindplaatsen zijn Obourg, Flénu en Strépy.

Over het algemeen komen silexvondsten voor op zandige hoogten, gelegen aan een beek of stromend water. Hier stond het zomerkamp van de steentijdmens, hij bewerkte daar de knollen tot gereedschap, zodat hier ook de meeste afslagen te vinden zijn. Toen de kampplaatsen verlaten werden, bleven de afslagen achter. Men kan daar losse vondsten doen.

Ook het jachtterrein van de steentijdmens bevat verloren geraakte gereedschappen. De jager trok langs rivieren, beken en moerasen. Deze jachtzone vindt men precies terug als men gebruik maakt van de *Bodemkaart* opgemaakt door Prof. Dr. R. TAVERNIER (Rijksuniversiteit Gent). Daarop ziet men heel duidelijk de opge vulde valleien, in ons geval de Kalevallei. Langs beide kanten van de vallei ziet men de hoger gelegen plaatsen of *kouters*.

Op deze hoogteruggen jaagde de steentijdmens. Hier kan men verloren of gebroken meslemmers vinden, pijlpunten, slingers, krabbers, wiggen, enz.

De grotere stukken vertonen gewoonlijk schade aangericht door de vroegere en huidige landbouwwerktuigen.

3. De vondsten van Nevele tot 1 januari 1978.

Sectie A, nr. 769, 6 oktober 1966.

Het dorp van Nevele met de kerk en het klooster is gelegen op een zandige hoogte 10 m boven de zeespiegel, het helt zachtjes af naar de Poekebeek. Over deze beek diende in 1966 een nieuwe brug gebouwd te worden voor de verkaveling Poekevallei. De aannemer, om geen waterlast te hebben, dempte gewoon de beek en groef in een halve cirkel een kleine gracht rond de bouwwerf om het water van de beek af te leiden.

In deze gracht stootte hij op 1,6 m diepte onder de humuslaag op een zware eiken stam 0,5 m dik en 5 m lang. Hier kwam ook een donkergrijze zandlaag te voorschijn waarin zeer veel houtskoolresten voorkwamen. Daarvan werd een zekere hoeveelheid bewaard. Het is ook uit deze laag dat de heer Baziel VAN WONTERGHEM de twee hoornen vond, afkomstig van de *Steppewisent* (2). Uit die aarde werden verschillende silexwerktuigen en -afslagen gevonden. Aangemoedigd door deze vondst besliste ik, samen met een vriend dhr. Maurice BONAMIE uit Nevele, een gleuf te graven

3 m lang, 1,25 m breed, 1,60 m diep, parallel aan de nieuwe gracht. Eens de donkergrijze laag bereikt, werd voorzichtig afgeschaafd en de stukken silex kwamen aan het licht ; deze werden in tekening gebracht en daarna verwijderd. Grondsporen die op bewoning wezen werden niet gevonden.

We geven nu een overzicht van de silexvondsten in dit perceel. De maat is uitgedrukt in millimeter (mm) en geeft telkens de grootste afmeting aan.

a.	Boorpunt in zwarte silex,	57 x 20 x 10 mm.
b.	Meslemmers in grijze silex,	54 x 15 x 4 mm,
49 x 15 x 3 mm.
c.	Kernstukken in grijsbruine silex,	40 x 42 x 10 mm,
30 x 20 x 10 mm,
35 x 35 x 15 mm,
35 x 30 x 15 mm,
30 x 15 x 15 mm,
30 x 15 x 12 mm.
	— lichtbruine silex,	30 x 20 x 15 mm.
	— grijze silex,	20 x 20 x 10 mm,
18 x 20 x 10 mm.
	— honingkleurige silex,	15 x 8 x 2 mm.
	— lichtbruine silex,	12 x 10 x 2 mm,
12 x 10 x 5 mm,
15 x 5 x 5 mm.
d.	Krabbers en schaaftjes in bruine silex,	40 x 15 x 3 mm,
32 x 15 x 5 mm.
	— lichtbruine silex,	40 x 15 x 2 mm.
	— grijze silex,	30 x 10 x 2 mm.
	— lichtblauwe silex,	20 x 15 x 2 mm,
18 x 15 x 3 mm,
30 x 20 x 8 mm,
20 x 7 x 7 mm,
20 x 20 x 4 mm,
20 x 15 x 5 mm,
22 x 18 x 4 mm.
	— bruine silex,	18 x 10 x 4 mm.
e.	Pijlpunt in blauwgrijze silex,	20 x 15 x 4 mm.

4. De Silexvondsten van Vosselare.

Sectie A, nr. 508, 1976.

De grootste vondst tot nu toe gedaan van silex te Vosselare deed dhr. Martin VAN HAESBROECK in 1976, bij het bewerken van een perceel voor het aanplanten van sierstruiken. Dit perceel gelegen langs de Hulbeek ligt 10 m boven het zeeniveau. Het helt zachtjes af naar de beek toe.

Deze vondst bestond uit :

- Wiggen, zwartblauwe silex, 60 x 25 x 15 mm,
 70 x 20 x 10 mm
 met retouche.
- Krabbers in zwartblauwe silex, 35 x 30 x 6 mm,
 40 x 30 x 10 mm
 met retouche,
 50 x 35 x 10 mm,
 35 x 20 x 15 mm.
- Sikkels in zwartgrijze silex, 50 x 50 x 20 mm
 met retouche.
- Afslag in grijsblauw silex, 30 x 20 x 6 mm.
- Knol in bruine silex, 25 x 20 x 6 mm.

Een dergelijke hoeveelheid silex voorwerpen wijst op een nabijgelegen woonkamp. De ligging wijst hierop : een hoogte, stromend water en een uitgestrekt jachtterrein in de nabijheid.

De losse vondsten van Vosselare.

1956, *Sectie A, nr. 509, Dreef*, perceel gelegen op 10 m boven het zeeniveau. Bij het afzavelen van dit perceel vond dhr. Baziel VAN WONTERGHEM een zeer mooi meslemmer in grijsblauwe silex met als afmetingen 85 x 25 x 7 mm. Dit perceel sluit overigens aan bij het hoger genoemde perceel A, nr. 508.

1965, *Sectie A, nr. 509a, Dreef*, perceel gelegen op 10 m boven het zeeniveau. Hier vond dhr. Daniël D'HOOGHE een mooie gepolijste bijl in grijze silex, de afmetingen zijn 130 x 60 x 30 mm. Deze bijl is zeer fijn geslepen maar vertoont lichte schade opgelopen door landbouwerswerktuigen.

1970, *Sectie A, nr. 514, Dreef*, perceel gelegen op 10 m boven het zeeniveau. Bij het bewerken van dit perceel vond dhr. Marcel VAN DORPE een bruine natuursteen waarvan een zijde perfect effen gepolijst was, die goed in de hand lag. De afmetingen zijn 111 x 140 x 70 mm. Deze steen is een klop of maalsteen uit de steentijd.

1971, *Sectie A, nr. 514, Dreef*, perceel gelegen op 10 m boven het zeeniveau. Bij het wandelen over dit perceel vond de heer Daniël D'HOOGHE een grijsgroenachtige natuursteen, goed in de hand liggend en zeer geschikt als een wrijfsteen om de huiden te ontvetten, de maten zijn 130 x 40 x 30 mm.

5. **Vondsten in de Kalevallei op 22 oktober 1977.**

Op 22 oktober 1977 kwam de heer Guy VAN DER HAEGEN uit Gent, bestuurslid van de „Vorsersgroep Homo et Natura” naar Nevele. Samen met hem werd een plan opgemaakt om een verkenning uit te voeren langs de vallei van de Kale, vanaf Vosselare tot de beek die de grens vormt met Landegem.

Deze hooggelegen rug, 10 m boven het zeeniveau heeft vroeger zeker tot het jachtterrein behoord van de steentijdmens. Uit de reeks percelen werden tenslotte enkele om verschillende redenen weerhouden.

Eerst en vooral mocht er geen schade berokkend worden aan de landbouw, ten tweede moest het perceel juist geploegd zijn om met succes te kunnen zoeken.

Eerst kwamen de percelen *Sectie B, nr. 74 en 73* aan de beurt. Beide zijn gelegen op de grens met Landegem en palende aan de Kalevallei. Op die percelen vonden we samen 3 afslagstukken in blauwgrijze silex met afmetingen van 25 x 20 x 6 mm.

Vervolgens gingen we naar het perceel *Sectie B, nr. 37* gelegen achter het *Hof Zevenbunder* en palende aan de Kalevallei. Hier werden twee krabbers gevonden in grijze silex groot 35 x 30 x 10 mm. Als derde perceel kwam *Sectie A, nr. 102* aan de beurt, gelegen ten zuiden van de Hulbeek en grenzende aan Nevele. Op dit klein perceel landbouwland kwam een krabber aan het licht, in donkerblauwe silex, met afmetingen 50 x 30 x 12 mm. Het stuk vertoont sporen van retouche.

Ondertussen was het reeds avond geworden en in het naar huis rijden werd nog een bezoek gebracht bij dhr. Martin VAN HAESBROECK en werd het perceel *Sectie A, nr. 508* bezocht (zie hoger). Dhr. VAN HAESBROECK overhandigde aan dhr. VAN DER HAEGEN een tiental stukken silex, gevonden tijdens werken op dit stuk land. Het waren afslagartefacten en krabbers in grijsblauwe silex, enkele vertoonden sporen van retouche.

Op die manier werd de stelling van Prof. Dr. P. Vermeersch uit Leuven bevestigd dat er langs de hoogteruggen van de Kale zeker silex te vinden moest zijn. De zoektocht had 16 voorwerpen in silex opgeleverd.

6. Besluit.

Na heel wat studie, het lezen van vakwerken, vergelijken van materialen en technieken, herkomst van het gesteente, bezoek aan musea, kwam ik tot de conclusie dat de meeste silexvoorwerpen thuis horen in de middensteentijd, de bijl echter hoort in de jongesteentijd. Toen later Prof. Dr. P. Vermeersch, specialist in de steentijd, op bezoek kwam en de vondsten onderzocht was zijn oordeel dat deze voorwerpen behoorden tot de laat-middensteentijd, uitgezonderd de bijl die hoort bij de jongesteentijd.

In die tijden moeten er dus nomaden geleefd hebben te Nevele en Vosselare ; ze verzamelden er voedsel en doorkruisten het gebied van de Kalevallei op zoek naar buit.

A. JANSSENS

VOETNOTEN :

- (1) Artefact : bewerkte vuursteensplinters uit prehistorische tijd.
- (2) Wisent : Europese bizon (Lat. *Bison bonasus*), leefde in toendra-gebieden in de laatste ijstijd.

GERAADPLEEGDE WERKEN :

- G. VAN DEN HEIDE, *Graven naar het verleden*, Utrecht, 1972.
- S.J. DE LAET, *Prehistorische Kulturen in het zuiden der Lage Landen*, Wetteren, 1974.
- G. VAN DEN HEIDE, *Speurtocht naar onze voorouders*, Amersfoort, 1961.
- M.E. MARIEN, *Oud België, van de eerste landbouwers tot de komst van Caesar*, Antwerpen, 1952.
- A. BRUYN en E.H. BUNTE, *Twee duizend eeuwen Nederland*, Den Haag, 1962.
- H.T. WATERBOLK, *De Praehistorische mens en zijn milieu*, Assen, 1963.
- S.J. DE LAET, *Archeologie en haar problemen*, Antwerpen, 1957.
- S.J. DE LAET en W. GLASBERGEN, *De voorgeschiedenis der lage landen*, Brussel, 1959.
- J. KLEIWEG DE ZWAAN, *De Ijstijdmens in Europa*, Den Haag, 1943.
- Fr. BORDES, *Aan de wieg van de mensheid*, 1968.
- S.J. DE LAET, *De voorgeschiedenis van Europa*, Hasselt, 1967.
- H. BRUNSTING, *Archeologische Encyclopedie*, 1962.
- P. VERMEERSCH, *Steentijdperk materiaal uit het noordelijke Hageland*, Brussel, 1976.
- Diverse bijdragen verschenen in het *Kultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen*.

SPROKKELINGEN UIT HET LAND VAN NEVELE

Eed in barensnood

Mayken Taets fa. Mattheus, jongedochter, baarde te Merendree op 2 april 1662 een buitenechtelijk kind, een meisje.

Ze werd bijgestaan door Mayken De Wulf fa. Pieter, 65 j., echtgenote van Guilliaeme Van Bruwaene „*woonende op den wyck van Landeghem, vroevrouwe van haeren style*”.

Bij de geboorte waren eveneens aanwezig : Susanna Versluys, 36 j., echtgenote van Michiel De Puyt, Joosijne Schoonhooghe, 34 j., echtgenote van Lieven Vander Straten, beide „*woonende op den wyck van Overpoucke*”, en tenslotte Lievijne Wittewronghel, vrouw van Jan Van Kerrebrouck.

De jongedochter werd „*in haeren baerensnoot*” door de vroedvrouw verzocht te zweren „*wie dat vaeder was vanden kinde daervan sij bevrucht was*”, waarop de jonge moeder „*onder haeren eedt tot diversche stonden heeft verclaert ende ghesworen dat Lieven De Baets fs. Joos den vaeder was*”.

Nadat het kindje geboren was, werd de kraamvrouw andermaal door de baker verzocht onder eed de naam van de vader te noemen.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 172).

*

*

*

Maalloon op de windmolen te Merendree.

Ingevolge een geschil tussen Jan Reyniers en Marcus Braet, aanhangig „*voor burchmeestere ende schepenen der Stede ende Vrijhede van Nevele*” werden Gheert Goethals 38 j. burgemeester van Merendree en Charles Van Hoorebeke 35 j. meier van Merendree op 22.1.1665 verzocht getuigenis af te leggen betreffende het gebruikelijke maalloon op de windmolen te Merendree.

Gheert Goethals, die te Merendree molenaar en pachter was van „*eenen cooren wintmeulen, competerende Joncker Philips Wouters, heere van Vinderhaute Meerendre Belzele Volckegem*“ verklaarde dat hij „*aldaer ghemaelen heeft ontrent den tijt van seshien ofte achthien jaeren*“ en „*gheprofficeert heeft den seshienden steen (1) graens voor maelloon van alle de graenen die op sijnen meulen ghemaelen wierden*“.

Hij getuigde verder „*dat hij met de brauwers danof in accorde is om te maelen haerlieden mauten voor gelt*“ „*sonder daervan yet vuyt te scheppen ofte yet daervan af te hauden*“.

Charles Van Hoorebeke „*brauwer, woonende inde brauwerie van den heere van Vinderhaute binnen de prochie van Meerendre*“ bevestigde dat hij „*ontrent de twaelf jaeren heeft ghebrauwen, ghedeurende welcken tijt hij altijts heeft doen maelen sijn maut op den meulen van Meerendre*“ „*voor seker somme van pennynghen om dieswille dat den meulenaere niet en saude profficeren den seshienden steen van het maut voor maelloon*“.

(Rijksarchief Gent, fonds Merendree, bundel 172).

*

*

*

Berten MARTENS, De Pinte.

(1) Naam van een gewicht voor vlas, wol, garen e.a.

HET LAND VAN NEVELE 1977, JAARGANG VIII

Auteurslijst

- A. BAUWENS,
Nieuwe straatnamen te Meigem, blz. 31.
- D. D'HOOGHE en J. LUYSSAERT,
Leven en werk van A. Janssens, blz. 52-61.
- Kroniek*, blz. 41-47, 239-245.
- J. LUYSSAERT,
Beknopte bibliografie van A. Janssens, blz. 83-89.
- D. D'HOOGHE en J. LUYSSAERT,
Leven en werk van A. Janssens, blz. 52-61.
- A. MARTENS,
Inventaris van de nog bestaande oude grafstenen en grafschriften in
het land van Nevele, blz. 23-25.
Grafstenen en gedenkplaten aan de Sint-Petrus en Paulus kerk te
Hansbeke, blz. 25-30.
Zeun De Grauwe, een van de laatste vlashandelaars uit het land van
Nevele, blz. 32-34.
Dorpsgebeurtenissen uit vroegere eeuwen in het land van Nevele,
blz. 36-40.
- F. MEYLAND,
Pastoor Basiel De Craene, de mens en de kunstenaar, blz. 2-22.
- T. PENNEMAN,
Een Van Doorne-toemaatje, blz. 35.
Volksgeloof en volksagen in het land van Nevele (1840-1974),
blz. 95-238.
- Stamboom van de familie Janssens uit Nevele*, blz. 91.
- R. TAVERNIER,
Antoine Janssens gehuldigd, blz. 70-73.

R. VAN DER LINDEN,
Nevele zonder nevel, blz. 74-80.

A. VAN ELSLANDER,
De letterkundige afdeling bij het museum „Rietgaverstede“ van
Antoine Janssens, blz. 67-69.

M. VAN PAEMEL,
Rietgaverstede : brug tussen verleden en heden, blz. 62-66.

Vrije Jongensschool Hansbeke, Fietstocht naar „Rietgaverstede“,
blz. 81.

Illustratielijst

Kaart : bevolkingsdichtheid in Oost-Vlaanderen per einde 1967,
blz. 104.

De eerste C. Buysse-tentoonstelling te Nevele op 24 november 1959.
Staatsminister C. Huysmans bezoekt de tentoonstelling, blz. 55.

Opening van de C. Buysse-afdeling op 22 mei 1971, blz. 68.

Opening van de C. Buysse-afdeling op 22 mei 1971. Minister van Neder-
landse Cultuur Prof. Dr. F. Van Mechelen ontvangt een aandenken van
de jonge heer Jan Janssens, blz. 57.

Pastoor Basiel De Craene, gefotografeerd in 1951, afl. 1, kaftfoto.

Pastoor Basiel De Craene tijdens een van de *Vlaamse Poëziedagen* in
Merendree, blz. 12.

Potloodtekening A. Janssens, afl. 2, kaft.

A. Janssens, ere-bevelhebber van de Nevelse brandweer, blz. 88.

Dhr. A. Janssens in zijn sterrewacht, blz. 90.

Fragment van de stafkaart van het land van Nevele, blz. 98.

Binnenzicht in „Rietgaverstede“ : de pronkkamer, blz. 63.

52.

De brandweer-afdeling in het museum „Rietgaverstede“, blz. 59.

Kapelletje in de tuin van „Rietgaverstede“, op 9 mei 1971 toegewijd aan O.L.Vrouw van Rietgaver, blz. 84.

De keuken zoals A. Janssens hem reconstrueerde in zijn museum, blz. 65.

Een verzameling koffiemolens en lampen in het museum van A. Janssens, blz. 72.

Opening van het museum „Rietgaverstede“ op 24 mei 1963, blz. 75.

Een blik in de afdeling „nijverheden“ van het museum „Rietgaverstede“, blz. 82.

Het vaantje van „Rietgaverstede“, blz. 77.

De sterrewacht „Gemini“, blz. 53.

13 september 1964. Oostvlaamse volkskundigen komen op bezoek, blz. 79.

J. LUYSSAERT

LIDGELD 1978

GEEN PRIJSVERHOGING

We zijn zeer fier en blij u te kunnen meedelen dat het abonnementsgeld 1978 ongewijzigd blijft. Dat betekent dat u vanaf nu verzocht wordt uw ledenbijdrage voor 1978 (200,- fr. : gewoon lid, 500,- fr. : erelid) te storten op rekeningnummer 000-0627981-03 van „Het Land van Nevele“, Vosselarestr. 16, 9840 Landegem.

U kunt ook betalen aan iemand van de bestuursleden. Stel het a.u.b. niet uit.

KRONIEK

1. Verslagen.

- *Op zondag 2 oktober 1977 in de gemeentelijke zaal van Vosselare, lezing door onze ondervoorzitter J. VAN DE CASTEELE over : „Hoofdmomenten uit de geschiedenis van het oud Penitenten-klooster van Nevele (1502-1784)“.*

Reeds in aflevering 2, jg. VII (1976) heeft de spreker de integrale tekst van De Potter over het Nevels klooster gepubliceerd. Sindsdien heeft dhr. J. VAN DE CASTEELE pakken archiefstukken gelezen om een antwoord te vinden op een aantal vragen in verband met het Nevels klooster.

De opkomst was groot te noemen op deze regenachtige zondagnamiddag. Nadat eerst een aantal technische verlichtings- en verduisteringsprobleempjes werden opgelost, gaf onze ondervoorzitter een rijk gestoffeerde lezing, geïllustreerd met dia's. De tekst van deze gewaardeerde voordracht zal in de loop van 1978 in ons *Berichtenblad* verschijnen. Na de lezing trokken de aanwezigen op ontdekkingsstocht naar Nevele, waar in een woonhuis aan de Lange Munt de resten van dit klooster konden bekeken worden.

Opmetingen van de bestaande resten en archeologische opgravingen zouden alles nog kunnen bewaren voor het nageslacht.

- *Op zondag 30 oktober 1977, bezoek aan het museum „Rietgaverstede“ te Nevele.*

Om 14.30 uur wachtte dhr. A. JANSSENS, conservator van het museum, ons op. Een dertigtal leden stelden het op prijs die zondagnamiddag rond te slenteren in het museum van A. Janssens, zoals velen het noemen. De conservator gaf ons eerst een woordje uitleg over de indeling van zijn museum. Tijdens de rondwandeling gaf dhr. A. JANSSENS heel dikwijls pittige bijzonderheden over sommige tentoongestelde voorwerpen. Dit juist maakte dit bezoek zo boeiend. Het museum blijft tijdens de wintermaanden gesloten tot pasen. Wij raden u graag een zondagse uitstap aan naar „Rietgaverstede“ in Nevele.

In afl. 2, jg. VIII (1977) van ons *Berichtenblad* kunt u een uitvoerig artikel lezen over dit heemkundige museum.

- *Zondag 27 november 1977, avondwandeling in Merendree o.l.v. G. SCHAECK en M. MICHIELS.*

Toen het bestuur besliste deze avondwandeling met stalkaarsen in te

richten, had het nooit op zo'n succes durven hopen. Ongeveer 80 leden en niet-leden kwamen samen in café „De Stekvoegel“ in Merendree. De ene had de andere overtroffen in vindingrijkheid bij het maken van een originele stalkaars (uitgeholde biet of raap waarin een kaars brandt). De jury, die bestond uit schepen M. VAN LANDEGEM en voorzitter J. LUYSSAERT stond voor een moeilijk opdracht om uit die ruime keuze van kleuren en bieten-gezichten het origineelste uit te zoeken. Uiteindelijk werden de eerste en tweede prijs toegekend : een grote en een kleine fles geestrijke drank.

Tijdens de wandeling ging het er (dus) zeer opgewekt aan toe. Het succes van dit initiatief zet ons ertoe aan om in de volgende bietentijd weer zo'n wedstrijd te organiseren.

Jammer genoeg hadden de inrichters zich misrekend bij het bereiden van de bloedworstjes : elke aanwezige moest het met één stuk stellen. Een volgende keer doen we het beter.

— *Achtste statutaire vergadering op zondag 29 januari 1978 in de gemeentezaal van Vosselare.*

Op zondag 29 januari om 15 uur kwamen een zestigtal trouwe leden de achtste statutaire vergadering bijwonen van de heemkundige kring. In zijn openingswoord verwelkomde de voorzitter, dhr. J. LUYSSAERT, de aanwezigen. Met een zekere fierheid werd teruggekeken op de activiteiten van het voorbije jaar (zie verder). Het financieel verslag werd door de secretaris-penningmeester G. SCHAECK voorgelezen. De kastoestand leek gezonder dan vorig jaar. Hopelijk mogen we van de gemeente Nevele een subsidie verwachten die onze kas een beetje kleur geeft. Dit zou ons tevens toelaten het aantal bladzijden van ons tijdschrift op te drijven. Het lidgeld voor dit jaar werd weer op 200 frank vastgelegd.

Zoals in onze statuten is bepaald (wegens bezwaren van Prof. TAVERNIER zal dit jaar een grondige herziening van onze statuten plaatsgrijpen) werd een derde van de bestuursleden vervangen. Uittredende bestuursleden zijn : Mevr. J. BOONE-MORTHIER uit Lotenhulle, juff. I. BUYSSE uit Poeke, dhr. J. VANDELDE uit Landegem en dhr. M. MICHIELS uit Vosselare. Een oprecht woord van dank aan al deze mensen voor de gezellige samenwerking en voor hun inbreng in de heemkundige kring. Zowel mevr. J. BOONE als dhr. J. VANDELDE hebben de wens uitgedrukt niet meer als bestuurslid te worden herkozen. Mevr. J. BOONE-MORTHIER uit Lotenhulle trad tijdens de zesde statutaire vergadering van 18 januari 1975 toe tot het bestuur. Zij had in Lotenhulle haar sporen verdiend in het verenigingsleven. Enkele keren mochten we haar op onze bestuursvergaderingen

ontmoeten, maar geleidelijk moest zij omwille van gezondheidsredenen haar activiteiten verminderen. We zullen echter niet vergeten hoe zij in december 1976 samen met bestuurslid dhr. L. DE ROO uit Lotenhulle een stand verzorgde in de tentoonstelling „Lotenhulle vroeger en nu“. Wij danken mev. J. BOONE heel bijzonder voor haar inzet voor onze vereniging in Lotenhulle. Ons tweede ontslaggevend bestuurslid dhr. Jos VANDEVELDE is een van de pioniers en stichters van de heemkundige kring. Onze voorzitter leerde Jos kennen via het tijdschrift „Ons Heem“ waarin deze enkele korte bijdragen over Landegem publiceerde. Toen de idee groeide om een heemkundige kring op te richten ging onze voorzitter de auteur van deze artikels te Landegem opzoeken. Het voorstel werd door Jos bijzonder enthousiast ontvangen. Eén van de eerste gesprekken werd gevoerd in het schuurtje achteraan zijn huis, waarin hij als het ware een museum van oude gebruiksvoorwerpen had ingericht. Door zijn toedoen is er vlug contact gelegd met andere geïnteresseerden en op 28 februari 1970 werd overgegaan tot de stichting van de heemkundige kring. Jos werd als medestichter aangesteld tot archivaris. Met een grote nauwkeurigheid heeft hij in de beginperiode ervoor gezorgd dat onze ruilabbonnementen werden geklasseerd en geïnventariseerd. Bij onze maandelijkse bestuursvergaderingen werden we regelmatig gul onthaald in zijn gastvrije woning. Maar ook andere verenigingen deden een beroep op hem en hij moest al eens één van onze bestuursvergaderingen missen. Ondertussen groeide gestaadig de bibliotheek en het werk van klasseren en inventariseren. Het werd te veel voor hem... De bibliotheek verhuisde naar ons bestuurslid dhr. A. BAUWENS. Uiteindelijk heeft Jos toch moeten kiezen en heeft hij in de heemkundige kring zijn ontslag als bestuurslid aangeboden. Wij danken Jos heel oprecht voor zijn inzet, zijn ideeën, zijn gastvrijheid en vooral omdat hij de heemkundige kring heeft helpen stichten.

Onze oproep naar nieuwe bestuursleden werd beantwoord door dhr. A. JANSSENS, pionier van de heemkundige kring, die in 1975, tot ons aller spijt om persoonlijke redenen ontslag nam als bestuurslid. Wij zijn zeer gelukkig met zijn terugkomst. Een tweede kandidatuur werd ingezonden door dhr. Paul D'HOKER uit Nevele. Wij danken deze beide mensen en hopen dat ze zich met veel energie en sympathie voor de heemkundige kring zullen inzetten. Na dit statutaire gedeelte gaf de voorzitter het woord aan dhr. G. VAN DOORNE en dhr. R. WALGRAEVE.

Dhr. VAN DOORNE gaf ons een boeiende uiteenzetting over de archeologische vondsten in Deinze en omgeving. Dhr. WALGRAEVE verzorgde de bijhorende diamontage.

De uiteenzetting van dhr. VAN DOORNE bestond uit drie leden : een eerste deel was gewijd aan een reeks voorwerpen die gedurende de baggerwerken in de Leie (1974) los van hun stratigrafische kontekst gevonden werden.

De oudste vondsten dateren uit de Romeinse periode. We kregen voorwerpen te zien zoals : munten, mantelspelden, fragmenten van een Keltische vuurbok, gestempeld aardewerk, bronzen of koperen epileerspelden. Verder zagen we verschillende soorten van keramiek. De oudste keramiek scherven dateren uit de 8e - 9e eeuw na Christus. Uit de 9e - 10e vinden we keramiek met opgezette banden in de vorm van een wafelversiering. Talrijke vondsten in de Leiebedding wijzen op vroegere handelscontacten tussen het Rijnland en de streek van de Leie.

In de 10e - 11e eeuw vinden we de eerste beschilderde keramiek, een keramiek die bij hoge temperatuur gebakken werd en daardoor een kleine porositeit vertoont. Deze keramiek is hoofdzakelijk versierd met abstracte motieven. In de 14e - 16e eeuw vinden we een keramiek die beschilderd is volgens de majolicatechniek en die we kunnen vergelijken met de Chinese keramiek.

Andere vondsten te Deinze zijn : een massa pijpen uit de 17e - 18e eeuw, patakons (1) geïmiteerd in pijpjaarde, een prachtig mes waarschijnlijk uit de 15e eeuw, pijlen, lanspunten, speerpunten, een spoor met spoorwielkje uit de late middeleeuwen, een hoefijzer van het vroeg middeleeuws type en dergelijke meer.

Merkwaardig is dat er opvallend veel munten en penningen gevonden zijn in de Leiebedding. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een soort bijgeloof, waarbij een geldstuk in het water werd geworpen opdat één of andere wens in vervulling zou gaan.

In het tweede deel sprak dhr. G. VAN DOORNE over de vondsten gedaan in 1976 gedurende de marktwegenwerken te Deinze.

Deze graafwerken hebben de archeologische werkgroep toegelaten de juiste afmetingen te bepalen van een vroegere stadshalle.

Tijdens deze werken werd ook het vroegere middeleeuws looppniveau teruggevonden, waaruit bleek dat men in die periode rogge op de markt zaaide.

In zijn laatste gedeelte handelde dhr. VAN DOORNE over de vondsten in een woning op de hoek van de Ghesquièrestraat te Deinze. Door graafwerken in deze woning werden sporen teruggevonden van de kerk van het Sint-Margriet klooster dat reeds in de 16e eeuw gedurende de beeldbestorming verdween.

(1) *Patakón* ; zilveren munt, in de 17e en 18e eeuw in de Nederlanden gangbaar, ter waarde van 48 stuivers.

Wij danken dhr. VAN DOORNE en dhr. WALGRAEVE voor de aangename uiteenzetting, de bijhorende tentoonstelling, en de prachtige dia's. Met traditiegetrouwe roggeboterhammen met hoofdvlakke werd deze achtste statutaire vergadering gesloten.

Hierbij willen we ook een woord van dank richten tot mevrouw M. MICHIELS, die zich inzette voor de praktische kant van dit entetje.
L.L.

— *Activiteitsverslag 1977.*

23 januari 1977. Voor 120 aanwezigen sprak dhr. F. MEYLAND over de priester-dichter Basiel De Craene, in de parochiezaal van Merendree. De tekst van zijn toespraak werd opgenomen in nr. 1, jg. 1977 van ons *Berichtenblad*.

6 maart 1977. Dhr. T. PENNEMAN sprak in Lotenhulle over : „Is alle Astrologie boerenbedrog ?”.

3 april 1977, wandeling in het bulkengebied tussen Landegem en Baarle o.l.v. dhr. G. SCHAECK.

16, 17 en 18 april in de parochiezaal van Merendree : tentoonstelling : „Nostalgie en Creativiteit te Merendree”. In samenwerking met het Davidsfonds Merendree stelde de heemkundige kring een 100-tal merkwaardige foto's tentoon over het oude Merendree.

24 april 1977, wandeling „Spildoorn” in Hansbeke o.l.v. dhr. R. LEENKNECHT.

15 mei 1977 gouddag te Nevele. „Het Land van Nevele” was gastheer voor alle heemkundige kringen uit Oost-Vlaanderen. Dr. J. TAELEMAN hield een lezing over : „Ambachtelijk Broodbakken : zaak en woord”. De lezing werd geïllustreerd met dia's van dhr. DE BOEVER en QUINTYN uit Hansbeke. Tijdens de gouddag werd de Reinaertprijs voor de meest verdienstelijke heemkundige uitgereikt aan ons medelid dhr. A. JANSSENS uit Nevele.

26 juni 1977, wandeling te Vosselare o.l.v. dhr. M. MICHIELS.

2 oktober 1977, in Vosselare : lezing door onze ondervoorzitter J. VAN DE CASTEELE over : „Hoofdmomenten uit de geschiedenis van het oud Penitentenklooster van Nevele (1502-1784)”.

30 oktober 1977, bezoek aan het museum „Rietgaverstede” te Nevele.

27 november 1977, avondwandeling met stalkaarzen te Merendree, o.l.v. dhr. G. SCHAECK en M. MICHIELS.

2. Mededelingen.

Volgende activiteiten zijn reeds voor de eerste maanden van 1978 gepland :

- Op zondag 19 februari om 15 uur in de zaal „Schuttershof“, Dorpsstraat te Hansbeke, spreekt dhr. A. RYSERHOVE over : „De moorden van Beernem“.
- Op 3, 4 en 5 maart, telkens om 19.30 uur geven dhr. DE BOEVER en QUINTYN in de gemeentenzaal van Hansbeke hun jaarlijkse diamontage „Hansbeke in beeld“. Wij kunnen u deze voorstelling ten zeerste aanbevelen.
- Op zondag 13 mei : onthulling van een gedenkplaat aan het geboortehuis van de gezusters Loveling, Lange Munt 9 te Nevele. De gedenkplaat wordt geschonken door de VTB-VAB. Bij deze gelegenheid organiseert dhr. A. JANSSENS in zijn museum „Rietgaverstede“ te Nevele een bijzondere tentoonstelling gewijd aan de gezusters Loveling.

3. Varia.

- Vijftien jaar geleden, op 24 mei 1963 werd in aanwezigheid van Dr. J. WEYNS, in leven conservator van het Vlaams Openluchtmuseum te Bokrijk, het museum „Rietgaverstede“ van ons bestuurslid A. JANSSENS in Nevele geopend. Na vijftien jaar hard werken is het museum uitgegroeid tot een parel van een heemkundig museum. Door honderden bezoekers van Nevele en omgeving maar ook uit veraf gelegen streken van ons land en zelfs van het buitenland werd „Rietgaverstede“ bezocht. Het doet conservator A. JANSSENS altijd een groot plezier als hij aandachtige en nieuwsgierige bezoekers in zijn museum mag rondleiden. U bent er van pasen tot 1 november elke zondagnamiddag welkom.
- Ons bestuurslid A. JANSSENS vestigt uw aandacht op volgend pas verschenen of nog te verschijnen boeken.

Bij Manteau, Brussel-Den Haag, 1977, verscheen van Cyriel BUYSSE, *Meester Gevers*, 70 blz. Het is een tekstuitgave en werkschrift verzorgd door Dr. A.M. MUSSCHOOT. Deze fijne novelle is opgevat als cursorische lectuur voor de hoogste klassen van het middelbaar, technisch en vernieuwd secundair onderwijs. Voor de liefhebbers van C. Buyse een buitenkansje.

Ook bij Manteau, Brussel, 1977, verscheen deel 4 van het „Verzameld Werk“ van Cyriel BUYSSE, 1317 blz., uitgegeven door Prof. Dr. A. VAN ELSLANDER en Dr. A.M. MUSSCHOOT.

Het lijvig boek bevat 33 vroege novellen en schetsen die gesitueerd wor-

den tussen 1885 en 1901. Dit vierde deel bevat verder de boeken *Uit Vlaanderen, Te Lande, Van arme mensen, Tussen Leie en Schelde, In de Natuur en Lente*.

In mei e.k. verschijnt in eigen beheer het interessante boek *Mei 1940, ten Zuiden van Gent*, door Jacques DE VOS (1), correspondent van het Navorsings- en Studiecentrum voor de tweede wereldoorlog.

Dit boek verhaalt de strijd rond het bruggenhoofd Gent, tussen boven- en beneden-Schelde. Hier stonden de 2e, 4e en 5e Infanteriedivisies tegenover de Duitse 56e Infanteriedivisie. Al deze soldaten stonden een paar dagen later tegenover mekaar aan het kanaal van Schipdonk tussen Landegem, Nevele, Meigem en Deinze.

Het werk kreeg een nawoord van Prof. Vanwelkenhuyzen, directeur van bovengenoemd centrum.

Liefhebbers kunnen over dit interessant werk nu reeds alle inlichtingen bekomen bij J. De Vos, De Pintelaan 313, 9000 Gent, tel. 091/ 22.86.51 of in het Museum Rietgaverstede te Nevele.

(1) Zie ook de bijdrage van J. DE VOS, „Operatie Landegem“ oktober-november 1918, in *Driemaandelijks berichtenblad van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“*, jg. VI (1975), blz. 164-170.

INHOUDSTAFEL

Blz.

A. MARTENS, Inventaris van de nog bestaande oude grafstenen en grafschriften in het Land van Nevele	3
J. TAELEDAMAN, Bolspeel in het Land van Nevele : De dikke krulbol	10
J. VAN DE CASTEELE, Nevelse brieven van de gezusters Loveling	19
A. MARTENS, Dorpsgebeurtenissen uit vroegere eeuwen in het Land van Nevele	32
A. JANSSENS, De steentijdvondsten van Nevele en Vosselare	42
A. MARTENS, Sprokkelingen uit het Land van Nevele	49
J. LUYSSAERT, Het Land van Nevele 1977, jaargang VIII.	51
KRONIEK	
1. Verslagen	54
2. Mededelingen	58
3. Varia	59

HEEMKUNDIGE KRING „HET LAND VAN NEVELE”

- Voorzitter** : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 MERENDREE.
- Ondervoorzitter** : J. VAN DE CASTEELE
A. Rodenbachstraat 48
9910 SINT-AMANDSBERG.
- Secretaris-penningmeester** : G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 LANDEGEM.
P.R. 000-0627981-03.
- Bibliothecaris** : A. BAUWENS
Pastoriestraat 19
9854 MEIGEM.
- Redactiesecretaris** : J. LUYSSAERT, Merendree.
- Redactiesecretaresse** : L. LAVENT, Vosselare.
- Bestuursleden** : I. BUYSSE, Poeke.
E. CLAUS-DE ZUTTER, Lotenhulle.
L. DE ROO, Lotenhulle.
L. DE RUYCK, Hansbeke.
P. D'HOKER, Nevele.
D. D'HOOGHE, Nevele.
A. JANSSENS, Nevele.
R. LEENKNECHT, Vosselare.
M. MICHIELS, Vosselare.
- Verantwoordelijke uitgever** : J. LUYSSAERT, Merendree.